

*Pjesnici
narodnog preporoda
i romantizma*

SADRŽAJ

Janko Drašković _____	5
POSKOČNICA _____	6
Antun Kaznačić _____	7
NA PRVI DAN GODIŠTA _____	7
PJESAN DUBROVNIKU _____	9
Pijerko Bunić Luković _____	11
PRAVEDNA LJUBAV _____	11
MLADOJ PRIJATELJICI II _____	14
Antun Mihanović _____	15
HRVATSKA DOMOVINA _____	15
Stjepan Marjanović _____	18
ILIR KOD TUĐINA _____	18
PLAČ NAD MRTVIM ILIRSKIM JUNAKOM _____	20
Pavao Štoos _____	22
KIP DOMOVINE VU POČETKU LETA 1831. _____	22
POZIV U KOLO ILIRSKO _____	25
Tomo Blažek _____	27
ILIROM _____	27
MOJA ŽELJA _____	29
SLOGA OD BOGA _____	31
SLJEPARI _____	33
Josip Kundek _____	34
REČ JEZIKA NARODNOGA _____	34
Ljudevit Gaj _____	38
HORVATOV SLOGA I SJEDINJENJE _____	38
Dragojla Jarnević _____	41
ŽELJA ZA DOMOVINOM _____	41

Mato Topalović _____	44
TUŽNA BOSNA _____	44
RAZGOVOR PJESNIKA I VILE SLAVONKINJE _____	46
Ljudevit Vukotinović _____	52
PJESMA HORVATOV _____	52
DAVORIJA _____	54
DOMOROTKAM _____	55
Dragutin Rakovac _____	57
RAZRJEŠENJE _____	57
SILA LJUBAVI _____	58
VLASI MOJE MILE _____	59
SLOGA - SNAGA _____	60
LJUBAV DOMOVINE _____	61
ILIRSTVO _____	62
DUH SLAVJANSKI _____	63
Juraj Tordinac _____	64
SLAVONIJA SESTRAM _____	64
SREĆA PJESNIČKA _____	66
MOJA DOMOVINA _____	67
Antun Pasko Kazali _____	68
GDJE JE... _____	68
VRIJESAC _____	71
CELOV _____	72
POZDRAV MORNAREV DUBROVNIKU _____	73
ŠTO TU SIJEVAŠ... _____	74
GLAS _____	76
JELENPOLJE _____	82
RAVNINA JE... _____	83
Ivan August Kaznačić _____	86
PRIJATELJU MOJEGA DJETINJSTVA _____	86
MJESTO PRVIJEH USPOMENA _____	87
Antun Ročić _____	89
PRIJATELJU KOLENDA _____	89

POST NUBILA PHOEBUS _____	91
Ante Zorčić _____	94
POZDRAV DOMOVINI _____	94
Ivan Filipović _____	96
DANICI I BRAĆI SLAVENSKOJ _____	96
DOMORODNA UTJEHA _____	99
Lavoslav Vukelić _____	101
KRAJINA NA RASKRŠĆU _____	101
JA TE LJUBIM! _____	103
DRAGIN DOBOLJAJ _____	104
GROB LJUBAVI _____	105
LULI _____	106
CRNOOKOJ _____	107
ŠTO JE ISTINA _____	108
KOD SOLFERINA _____	109
Franjo Marković _____	110
ŠAŠ-POLJE _____	110
ZVONO IZ DUBINE _____	112
TRI VIJENCA _____	114
Franjo Ciraki _____	115
DOLAZAK HRVATA NA OBALU SINJEGA MORJA _____	115
FLORENTINSKE ELEGIJE _____	118
RJEČNIK _____	120
ABECEDNI POPIS PJESAMA _____	123

Janko Drašković

(Zagreb, 20. 10. 1770 - Radgona, Štajerska, 14. 1. 1856)

Janko Drašković, pripadnik jedne od najuglednije hrvatske plemićke obitelji, jedan je od najvažnijih hrvatskih narodnih preporoditelja.

Filozofiju i pravo studirao je u Beču, od 1787. godine pristupio je vojnoj službi, koju je napustio zbog bolesti. Bio je jedan od najobrazovanijih ljudi svoga doba u Hrvatskoj. Drašković je kao jedan od nositelja hrvatskog narodnog preporoda zaslužan za širenje preporodnih ideja među plemstvom, te za osnivanje i daljnju izrazitu kulturnu aktivnost Ilirske čitaonice.

Pisao je brojne rasprave kojima je promicao ideje pokreta. Tako je Drašković autor programa hrvatskog narodnog preporoda *Disetacija iliti razgovor, darovan gospodi poklisarom* (Karlovac, 1832), napisanog na štokavskom narječju. Napisao je i nekoliko pjesama, od kojih je najpoznatija budnica *Poskočica*, objavljena u *Danici* 1835. godine.

POSKOČNICA

Kolo igra u Horvatskom,
Njim se pleše v Iliričkom.

Kada društvo igra kolo,
Svi se vrte naokolo.

To jest pelda kolobara,
Kažuć ljubav nam kotara.

Pobratimstvo kano vijenac,
Kaže da mu nije konac.

Da nevjeri nima mesta,
Za lošoga da je cesta.

Kolo svigdi oblje biva,
Sveta vatra iz njeg siva.

Ona gleda podaviti,
Svakog krivog pogaziti.

Božja mu je boja lice,
Proklinjanje izdajice.

Bud'te daklje kolu virni,
Mila braćo, med vam mirni!

Danica, 1835.

Antun Kaznačić

(Dubrovnik, 28. 9. 1784 - Dubrovnik, 1. 4. 1874)

Antun Kaznačić je jedan od nositelja hrvatskog narodnog preporoda u Dalmaciji.

Nakon studija prava u Genovi, vraća se u rodni grad, gdje službuje kao činovnik i odvjetnik.

Nasljeduje dubrovačku tradiciju i preporodne ideje, te piše, uglavnom kolede i prigodnice, nerijetko satirički intonirane. Svoje pjesme okupio je i objavio u zbirci *Pjesni razlike* (1879).

NA PRVI DAN GODIŠTA

MILAN ŠLJE KITU VAZDA ŽIVUĆEGA
CVIJEĆA SVOJOJ LJUBICI

Vazda živog cvijeća kitu,
Kâ se u vrtu mom gojila,
Zlatnim žicama zgodno svitu
Šaljem tebi, mâ premila!
Budi ti ona za me izrijeti,
Što mi je u srcu, što u pameti.

Ruka, vjeruj, pokloniti
Mogla bi ti čestitija,
Nu je neće dopratiti
Nikad duša pravednija,
Više koje u slobodi
Samo ljepost tva gospodi.

U živoga cvijeća kiti
Ugledat ćeš mladost tvoju,
Koja neće pohuditi
Do sto ljeta vijek na broju,
Jer vremenu bez obzira
Plam se živog duha opira.

U živoga cvijeća kiti
Nadazret ćeš ljubav moju,

Kôm će duša ma goriti
U ljupkomu nepokoju,
Neprestavno mir želeći,
Kog kod tebe vapi steći.

Vez ti zlatni kazat budi,
Što mâ pamet trudi izrijeti
Rđa zlato kô ne hudi,
Nit može ga preuzeti -
Tak mâ ljubav brez zapreke
Živuća će bit uvijeke.

Ter ako se može dati
Da od ovoga štogod svijeta
Nas po smrti k drugom prati,
Uspomeni da ne smeta;
Ljubav moju, mogu rijeti,
Jedino ću tu prenijeti.

U živoga cvijeća kiti
Uspomenu zdrži moju!
Ona će te naučiti
Mom se smilit nepokoju:
Ona će ti za me izrijeti
Što mi je u srcu, što u pameti.

Kolo, 1843.

PJESAN DUBROVNIKU

IVANA GUNDULIĆA OSMAN
U ZAGREBU PRITISNUT G. 1841.

Dubrovniče (blago nami)
Zaboravljen sasvim nijesi;
Tvog narodnog duha plami,
Plemeniti stari uresi,
Nek daleko prineseni
Krepost daju prvoj cijeni.

Ti kô rijeka uzbunjena,
Kad nenadno gat probije,
Vode zbaca priko stijena,
Dok se od loga svog odbije;
Nu na logu trak ostavlja,
Stara polja s kim zabavlja.

Za slavjanskog sreću roda
Slava tvoja znane tiče:
Zagrebačka svim gospoda
Mudroznancim tebe liče,
Mudri ljudi, skup ugodni,
Kog podžiže plam narodni.

Skup, kog pamet i zjenice
Nije zavidost obujmila,
Nit mu oholast protivnice
Varku i slikast postavila,
Ona oholast sveđ prokleta,
Kâ napredak svaki smeta.

Skup pravoći prionuti,
Koji uzmaža diku sebi
Želeć ljupko svud rasuti,
Što bi nekad dično i tebi,
S tobom dijeli čast i cijenu
Prem dostojnu tvomu imenu.

Gundulića vid' gdi siva
Pjesnicama na dar svime;
Vid' Đorđića gdi se oziva

Glasom svudar medenime;
Vid' Palmotu, vid' sve ine,
Kojih ime još ne gine.

Svih sad ljubav domišljata
Kosti stresa, sjene budi;
Grli Hrvat pravog brata,
Za pomoć ga hlepi i trudi,
Narodu ga prikaživa
Kô nenadno, nu još živa.

Jak zrcalo, zrak sunčani
U nj sred podne kad zapire,
Nek svjetlostim drugoj strani
Samo odsiva gdi dopire;
Pravu krepost nu svu u svomu
Sklu sadrži srebrnomu:

Tako u tebi svakolika
Tvoja krepost sasvim biva,
Svih sinovah stavna dika
Kô u zrcalu moć se skriva;
Nu bratinske bez ljubavi
Još bi o tvojoj predo slavi.

Danica, 1845.

Pijerko Bunić Luković

(Dubrovnik, 14. 2. 1788 - Dubrovnik 18. 7. 1846)

Dubrovački prije svega dramski pisac i nasljeditelj tradicije dubrovačke književnosti ranijih stoljeća, Pijerko Bunić Luković, premda izdvojen od glavnine zbivanja i na neki način periferan, a danas i zaboravljen autor, također je dao značajan doprinos književnom preporodu.

Podaci o njegovom školovanju nisu poznati, ali je poznato da je kao mladić sudjelovao u ustanku protiv Francuza koji su 1808. okupirali Dubrovačku Republiku, te bio i ranjen. Nakon što je Dubrovnik izgubio slobodu, odlazi u inozemstvo. Vrativši se u Rijeku Dubrovačku, upoznao se s Gajem i njegovim idejama.

Napisao je tridesetak drama, od kojih je nekoliko objavio u *Danici*. Svojim dramama, izvođenim u zagrebačkom kazalištu, postavio je model hrvatske pučke dramaturgije. Bunić Lukovićevo stvaralaštvo nasljeđuje dubrovačku književnu tradiciju, kao i ideje hrvatskog narodnog preporoda. Napisao je nekoliko pjesama, među kojima se ističu one ljubavne tematike.

PRAVEDNA LJUBAV

S one strane zove od rijeke
Mlad ljubovnik dragu svoju;
Ali ona u pokoju
Kô je zaspala, tako spi.

Zvat ju stravljen ne prestaje,
Glas mu odlijega kam i gore,
Trudi smrtni njega more;
Jer ga draga ne čuje.

Sam se sobom jadat stane
I nje lijenos kori odveće,
Od svoje se tuži sreće,
Misleć da za nj ne haje.

U to ona speći snjaše
Da š njim vidi drugu vilu,

I ljuveno u nje krilu
Da zagrljen slatko spi.

Skoči speći sva strešena,
I s prozora uglas viče:
Ah nemili neharniče,
Ter si mogo izdat me!

Bije prsi bijele svoje,
Skube žute svoje vlasi,
Nadaleko jad nje glasi,
A jednako sveder spi.

Kako junak ljubu svoju
Čuje jadat i plakati,
Skoči hitro preplivati
Tijek od rijeke, za k njoj poč.

U čas isti na kraj rijeke
Ona prešno dolje dođe,
Ali san joj još ne prođe,
Nego speći zagazi.

Plije ona s jedne strane,
S druge plovi nje ljuveni,
Da bi reko, plav drveni
Povrh vode da vozi.

Crni oblak sad zastupi
Od mjeseca dobar dio,
Kak on nije ni vidio
Prema njemu da plije.

Blizu pljeskat nešto čuje,
Da je proždrla riba sudi;
On zaviče, nju probudi,
Zbuđena se utopi!

U završnji čas života,
Mjesto vapit i zvat boga,
Ona samo dragog svoga
Po imenu zazove.

Istom tada on po glasu
Spozna dragu svoju ljubi,
Al u strahu da je ne izgubi,
Za njom u dno zanjori.

Nigda na vrh već ne izide
Voleć svršit život tako,
I s njom poći ak' i u pako
Nego bez nje na vrh doć.

Danica ilirska, 1840.

MLADOJ PRIJATELJICI II

ISTOJ KAD JE NAZVALA MAČKA
PJESNIKOVIJEM IMENOM

Rekli su mi, lijepa Made,
- Velika ti na tem hvala -
Da si dragom tvome sade
Mašku ime moje dala.

Al za miran sasvijem biti
Rad bi samo, Made, znati:
Hoj đe na me promisliti,
Kad ga budeš milovati?

Pravedno bi još znat htio,
Ćučet kad si me počela,
Da si maška, što ti je mio,
Nazvat Pjerkom najvoljela?

Ako, Made, mene ljubiš
Ko što ljubim i ja tebe,
S česa ludo vrijeme gubiš,
Ter nemilo moriš sebe?

Smiri veće tve požude;
Moj mi podaj, dušo, dio:
Izvršeno nek uzbude
Što je Višnji odredio!

Čehuljice, 1866.

Antun Mihanović

(Zagreb, 10. 6. 1796 - Novi Dvori kraj Klanjca, 14. 11. 1861)

Antun Mihanović autor je pjesme *Hrvatska domovina*, koja je krajem 19. stoljeća postala hrvatska himna *Lijepa naša*.

Nakon što je diplomirao pravo u Beču, službovao je kao gubernijski tajnik u Rijeci, te austrijski konzul u Beogradu, Solunu, Carigradu i drugdje. Neko vrijeme bio je vojni auditor (1818-1826).

Autor je brošure *Rěč domovini od hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku* (1815), koja idejno prethodi ilirskom preporodu i najavljuje ideje Gaja i ostalih iliraca. Svojim istraživačkim radom obogatio je hrvatsku književnopovijesnu znanost otkrićem rukopisa *Osmana* u Veneciji 1817. godine, te otkrićem tzv. Mihanovićevog odlomka Zografskog evanđelja.

Hrvatska domovina prvi je put objavljena u Gajevoj *Danici* 1835. godine. Uglazbio ju je Josip Runjanin, a prvi put je izvedena 1861. godine. Za hrvatsku himnu proglašena je 1891. godine.

HRVATSKA DOMOVINA

Lijepa naša domovino,
Oj junačka zemljo mila,
Stare slave djedovino,
Da bi vazda česna bila!

Mila, kano si nam slavna,
Mila si nam ti jedina,
Mila, kuda si nam ravna,
Mila, kuda si planina!

Vedro nebo, vedro čelo,
Blaga prsa, blage noći,
Toplo ljeto, toplo djelo,
Bistre vode, bistre oči:

Vele gore, veli ljudi,
Rujna lica, rujna vina,

Silni gromi, silni udi; -
To je naša domovina!

Ženju srpi, mašu kose,
Djed se žuri, snope broji,
Škriplju vozi, brašno nose,
Snaša preduć máló doji:

Pase marha, rog se čuje,
Oj, oj zvenči, oj, u tmine,
K ognju star i mlad šetuje; -
Evo t' naške domovine!

Luč iz mraka dalko sija,
Po veseloj livadici,
Pjesme glasno brijeg odbija,
Ljubni poje k tamburici:

Kolo vode, živo kolo,
I na brdu i v dolini,
Plešu mlađi sve okolo; -
Mi smo, pobre, v domovini!

Magla, štoli Unu skriva?¹
Ni l' to naših jauk turobni?
Tko li moleć smrt naziva?
Il slobodni, il su robni?

"Rat je, braćo, rat junaci,
Pušku hvataj, sablju paši,
Sedlaj konjče, hajd pješaci,
Slava budi gdi su naši!"

Buči bura, magla projde, -
Puca zora, tmina bježi, -
Tuga mine, radost dojde, -
Zdravo slobost - dušman leži!

Veseli se, tužna mati,
Padoše ti vrli sini,

¹ *Magla, štoli Unu skriva...* - misli se na tzv. Tursku Hrvatsku, sjeverozapadnu Bosnu koja je tada bila pod turskom carevinom.

Ko junaci, ko Hrvati
Ljaše krvcu domovini!

Teci, Sava hitra, teci
Nit ti Dunaj silu gubi,
Kud li šumiš, svijetu reci:
Da svog doma Hrvat ljubi,

Dok mu njive sunce grije,
Dok mu hrastje bura vije,
Dok mu mrtve grob sakrije,
Dok mu živo srce bije!

Danica, 1835.

Stjepan Marjanović

(Slavonski Brod, 19. 8. 1802 - Slavonski Brod, 2. 10. 1860)

Svećenik Stjepan Marjanović, koji je svom imenu često dodavao pridjevak "Brođanin", bio je aktivni ilirac, slikar i glazbenik, ali i književnik koji je pisao dramska djela, odnosno igrokaze, te pjesme. Marjanovićeve većinom rodoljubni stihovi često su posvećeni uključivanju Slavonije u suvremena preporodna strujanja.

Nakon što je završio bogosloviju u Đakovu, kao kapelan služio je u Brodu, Zemunu, Osijeku i drugdje.

ILIR KOD TUĐINA

Ille terrarum mihi praeter omnes Angulus ridet.

Horatius

Još jedanput imam volju
Prije neg me nestane,
Pohoditi ond' u polju
Stope moje malane:
Gdje ko djetić
Vijence pletoh,
Mnogi cvjetić
Na se metoh,
I radosno leptiriće
Gonih u pramaljeće!

Misal samo domovine
Moje jače draži me,
Neg ovd' baja od miline,
Koja svuda prati me;
Neg dvorovi
Nakićeni,
Svi gradovi
Uzvišeni,
I neg šume vitih jela,
Svrh junakâ pepela!

Potok onaj po livadah,
Gdjeno sam brô ljubice,
Milije žubori sada
Pokraj vitke šumice:
Bábo koju
Moj usadi,
I po znoju
Svom obradi,
Neg ikoje prodičeno
Dosad vrelo studeno!

Brežuljci tam - gdje radosni
Skup dječice vija se
Okol lipa cvjetonosnih,
Negda kada sigra se:
Vesele me,
Jer miriše,
I bude me
Mnogo više,
Neg ikoje crljen gore,
Kad dan pada za more!

Zato jošte imam volju,
Prije neg me nestane,
Pozdraviti ond' u polju,
Stope moje malane:
Gdje ko djetić
Vijence pletoh,
Mnogi cvjetić
Na se metoh,
I radosno leptiriće
Gonih u pramaljeće!

Tad slobodno može baklju
Žitka mog smrt gasiti,
I prebritku svoju mamlju
Za mnom veće pružiti:
Nit se starim
Žrtvovati,
Niti marim
Putovati
U nebeske jasne dvore,
I veselje u more!

Vitije, I, 1839.

PLAČ NAD MRTVIM ILIRSKIM JUNAKOM

Evo leži na mrtvilu,
Tanan kano civ,
Više ne u rumenilu,
Kao dok bi živ! -

Sada gdje je snaga šakâ?
Gdje životni duh,
S kojim pred smrt još varaka,
Pušeći lulu?

Gdje je oko sokolovo,
Koje siječe zrak,
I zvjezdice sve gotovo
Broji, bio mrak?

Ova bedra koja znaše
Za brijeg i za dol,
Gdjeno juče još trkaše
Kao jelen hol;

Ove ruke koje strijelu
Natezaše rad,
U životnom nijesu vrelu,
Evo više sad!

Blago njemu! jerbo ode,
Gdje nij' više mrak,
Gdje široko polja rode,
Gdje nagađa zrak;

Gdje s ptičići sve šumice,
Gdje s divjadmi lug,
Gdje s ribami sve vodice
Već imaju dug.

Kod bogova već je tamo,
Ovd' ostavi nas,
Da mu djela popijevamo,
I damo na glas. -

Njemu negda u godinah,
Dokno vojeva,
Skuplja biše domovina,
Nego druga sva.

On prama njoj iz ljubavi
Djecu višekrat,
I suprugu svu ostavi,
Pa hiti u rat.

Dušmanskih se nije zloba
Nikad obavo,
Nego ko slijep svako doba
Međ njih je srnjo:

Na sulicu stare slave, -
Kud god je išo,
Njihove je gorde glave
Muški natico. -

Što sve čini kojekamo,
Ne da kazat plač. -
Prosim, na grob njegov samo,
"Metnite mu mač,

Šarku, koplje, demeškinju,
Olovo i prah,
Da i mrtav dušmaninu,
Svom utjera strah"! -

Skradnju kupno na junaku
Roda vašeg sad
Učinite službu svaku:
"Kopajte ga rad!"

U hladni ga grob pustite
Nuz djedove baš,
Pa pobožno izmolite
Jedan "Oče naš!"

I recite: "Kad je, Bože,
Sam već smrti rob
Sve što god ga galit može,
Sidji s njim u grob!!!"

Vitije, I, 1839.

Pavao Štoos

(Dubravica pokraj Klanjca, 10. 12. 1806 - Pokupsko, 30. 3. 1862)

Pjesnik i svećenik Pavao Štoos jedna je od istaknutih osobnosti narodnog preporoda.

Gimnaziju i teologiju završio je u Zagrebu, da bi se 1833. godine zareadio. Službovao je kao biskupski tajnik u Zagrebu, kao župnik u Pokupskom i drugdje.

U mladosti je pisao pjesme na latinskom jeziku, te kajkavske pjesme kojima je poticao buđenje rodoljubne svijesti. Napisao je brojne budnice i pohvalnice, a od suvremenika se razlikovao objavljivanjem ljubavnih pjesama u *Danici*. Bavio se i glazbom.

Najpoznatije Štoosove pjesme su *Kip domovine vu početku leta 1831* (*Danica*, 1835), izvorno objavljena pod naslovom *Nut, Novo Leto! Mati - Sin- Zorja*, te pjesma *Poziv u kolo ilirsko* (*Danica*, 1840). Domoljubna poezija mu je, zbog stanja u Hrvatskoj u to doba i tuđinske represije, često zabrinuta i pesimistički orijentirana.

KIP DOMOVINE VU POČETKU LETA 1831.

Anda vu morje vre vekivečno
Jedno nam leto kapnulo srečno!
Najmre kad vre nit cveta v dolici,
Nit več zelenog lista v gorici,
Nit bi gde videt z grozdekom trsa,
Nit poljodelcu odprta prsa;
Nego vsu goru sedu postati,
A v polju drobnih ptičic nestati,
Videti k tomu kak marhu hrani,
Kad muž prot zimi s bundum se brani,
I čuti vuka kak strašno tuli,
Kak koru gladen hrastovu guli.
Staro, znaj, leto da je gotovo,
Koje nut zniklo, vidimo novo.
Anda vu morje vre vekivečno
Jedno nam leto kapnulo srečno!
Neg je l' nam drugo ovak tam zajde,
Je l' mozt nas predi tamo ne najde;
Al nam pak takvu porodi tugu,
V kojoj življenje bu nam predugo?

Nut to z viđenja, vu ovoj noči
Koje sem imal, bojat se moči,
Koje kad v pesmi kanim van dati,
Srce od plača nemrem zdržati:

Vre bil ostavil mesec planine,
Da nosi svetlost v niske doline,
Vse bilo tiho i noč duboka,
Jedinog šumet čul bi potoka,
Najenput pako nut od polnoči -
Puhnuše veter - iz cele moči,
Oblake sim-tam rasprestre črne,
Hoče da nebo z zemljum prevrne;
Isti vre Neptun - sam se začudi,
Kad mu prez znanja morje se budi,
Ar več tjam Dunaj z slapmi v zrak điple,
Hoče da Savu z muljem zasiple;
Som vre z mustači gizdavo miže,
Lampe prot savskem ribicam zdiže;

Vre nut i pozoj v zraku putuje,
Vse zlo prot samoj Savi šetuje;
Mesec potemne, svetlost nestane,
Zemlja i drevo tužno postane!
Nut pako drage kip Domovine,
Da svoje speče - probudi sine,
Zmed gor po ravnoj javčuč dolici
Vidi se k savskoj letet vodici.
Al kakva j' bila pretužna mati?
Je l' duh, al vila, ni ju poznati.
Ona ka negda je na stolicu
Kraljevsku sest i mela pravicu,
Nit več na glavi korunu zlatu,
Nit ima zlatni lanček na vratu,
Nit joj po prsah đund se preleva,
Nit špica telo njejno odeva.
Ni več na prsteh dragog kamenja,
Da je kraljica, nima znamenja;
Nego (kaj bolje naj srce rani
Onog koj mater svoju ne brani!)
Z slamicum kitu nosi povitu,
A glavu z črnim pečum pokritu,
Ter tak žalostna sim-tam se trudi,
Hoče da sinke svoje prebudi;
Ali kad vidi nje tvrdno spati,
I za zlo vreme ništa ne znati,
Sebe pak samu v tulikoj tmici
Kad se premisli kakti v temnici, -
Kaj bu sad delat? v srcu se pita
Ter na kolena tužna se hita,
Ar nit človeka kakvog znamenja,
Nit je gde živog čuti stvorenja,
Nit je gde spazit hutice moči
V kojoj bi ognjec žaril se v noči. -
I, kaj još bolje čudi se, v zraku
Sove - v tak črnem nigdi ni mraku. -
Vidi se onda kak da bi bila
Zopet tak k sebi pregovorila:
"Kak mi se j' anda morat predati,
I v Domovini mrtvoj postati!
Idem još mrtveh grobe otpreti,
Kaj ak' ne hasni, hoču vumreti." -

Ovak se plače, i briše lice,
Ter počme v goru iti z dolice,
Tamo gde negda horvatski kralji
Svoje palače jesu imali,

Tamo gde z mehnom sada pečine
Pokrite vidiš stare zidine,
Tamo je pošla tužna bogica,
Horvatske zemlje stara kraljica.
Ali kam ideš, predraga mati?
Z nikem se nećeš tamo zestati.
Puste zidine v strašnoj pečini
Objimlje bršljan sam na visini.
Kad pak vre dojde, počme javkati,
I takve reči od sebe dati:
"Domorodci, gde ste, dragi sini,
Koji ste negda v ovoj zidini
Pustili za me, vašu kraljicu,
Čez prsa vaša letet strelicu;
Il prah, ili pepel mesto pokriva,
Il zid, gde telo vaše prebiva,
Meč me žalosti, ah me zelenje
Pepelom vašem naj da življenje!
Naj da življenje onomu Kipu,
Koj negda z smrtjum branil je diku
Horvatske zemlje, živuč do groba
Za glas i ime naroda svoga!
Ar potlam žitka kak vam nestalo,
I vaše pepel telo postalo,
Z kraljevstvom skupa glas moj prehaja,
Nit gdo vu srcu zato se kaja.
Narode druge svetlost opstira,
A mene črna senca potpira;
Drugem vre sunce sveti po noči,
Mu tmicu v danu tipat je moči;
Narod se drugi sebi raduje,
A z menum sinko moj se sramuje:
Vre i svoj jezik zabit Horvati
Hote, ter drugi narod postati;
Vnogi vre narod sam svoj zameče,
Sram ga j' ak stranjski "Horvat" mu reče,
Sam proti sebi je l' ne šetuje,
I ovak slepec sam sebe truje.
Neg' kaj raztepljem reči po svetu,
Kad je već isto znano detetu;
Da se ne pozna već Horvatica,
Misleč rođena da je Nemica;
Nut vse vu stranjskeh senjah vre gine,
A za svu mater niš se ne brine.
Takvo je anda sad moje lice,
Takov je stališ tužne kraljice,
Takva mi dika, takvo poštenje,
Tak se dokanča moje življenje!

Ah! Zakaj nis' još negda vumrla,
Ter lak v početku grob si otprla,
Ne bi sad v špotu takvem živela,
Da se nis' tužna nigdar začela!"

Komaj to zreče v onoj puščini,
Nut čuje pucati kamen v pećini,
Osupne malo vu tmičnoj noći,
Ar kaj to bude, ne vide oči:
Za tog pak oblak v zraku razpukne,
I mesec beli van se nalukne;
Onda podigne oči v visinu,
I gleda srčno v jednu zidinu,
Kaj sad to bude? Z rukum se potpre!
I nut v pećini jen grob se otpre!
Odstupi - pazi - srce ji tuče,
Spazi da belog nekaj van luče,
Vmir srce, vmir joj još vekše biva,
S kem bolje duh ov van se poriva.
Nut pak sin dragi stane pred oči,
Ona ga pozna i suze toči,
Koje on angel taki izbriše,
Kada k njoj milo pregovoriše:
"Čul sem, predraga mati kraljica,
Kakva je tebe opstrla tmica, -

Čul sem tvog glasa vu ovoj noći,
Nemoj zdvojiti, hoću pomoći:
Hodi, predraga, tvoje krivice
Nosi do banske v Zagreb stolice;
Gde kad buš vidla da sablje pašu,
I velikaši v spravišče jašu,
Pazi! tam dojde jen z moje krvi,
Koj za tve dobro vsigdi bu prvi;
On domorodec *Kušević* zvani,
K njemu se vteci, on te naj brani!"
Nut, kak to zreče, tiho prehađa,
I kakti sunce k grobu zahađa!
Onda pak mati njega objeti
Hoće ter željno v naručaj deti,
I vre se nagne da ga ogrne,
Nut praznu tmicu k sebi pogrne,
Ar mesec v hipu v oblak se skrrije,
I njega v grobu kamen pokrije.
Onda plačuča k grobu si stane
Čekajuč doklam zorja postane.

Danica, 1835.

POZIV U KOLO ILIRSKO

U ilirsko kolo milo
Vratite se srodni puci,
Što su stari gvožđem bili,
Nek su duhom sad unuci!

Slavna braćo, oj Hrvati,
Ki za vašu krv i pleme
Krvlju vašom znaste stati,
Rodu vjerni svako vrijeme!

I Slavonci, slave sini,
Ki ste uvijek krepki, možni,
Na čest jednoj domovini
Sa Hrvati bili složni.

Dalmatini, braćo stara,
Gnijezdo milih naših vila,
Prva iskro našeg žara -
Slavna krvi naših žila!!

Bistri naši Dubrovčani,
Istrijanci, oj junaci!
I Korušci poštovani,
Naše zvijezde sjajni traci!

I vi Kranjci, tak nazvani
Od ilirske negda krajne,
Ki ste starom Rimu znani
Rad desnice vaše sjajne!

Oj Štajerci, kih djedovi
Bjahu naše kod vojnice
Ponosni ko labudovi,
Brzi kano lastavice!

U ilirsko kolo milo
Vratite se srodni puci,
Što su stari gvožđem bili
Nek su duhom sad unuci!

Među Murom, na Dunavu
Što stanuje, k nam nek stupa,
Sve to jednu ima slavu
Sa ilirskom braćom skupa!

Bačvani po bijelom mlijeku,
Ko vam majka sisat dala,
Da ste dika našem vijeku,
Bila vam za ljubav hvala!

Oj Banatu, komu ovo
Ime Ban od boja rodi,
Upri um tvoj u to slovo, -
Pa te k nam nek sloga vodi!

Srblji! amo ruke vaše,
Nek se mržnja sva ukine,
Opće jer je blago naše
Jezik jedne djedovine!

A junačka kad vam sreća
Dade ustav nov dobiti,
Znajte da je slava veća
S više braće braćom biti!

Više oči vidi više,
Više misli više smatra,
Više rukâ već napiše,
S više iskar biva vatra.

Samo sloge duh jedini
Bude naša opća dika,
Anđeo mira među sini
Jedne majke i jezika!

Od bosanske sini družbe,
Kih uzdasi sve nas trape,
I od kojih gorke tužbe,
Za pomoći k nebu vape!

Hercegovci, sokolovi,
I vi, braćo Crnogorci,
Nedobitni vitezovi,
Za slobodu hrabri borci!

Još Bugari od starine
Na oružju momčad slavna,
Koje stare otadžbine
Dobro zove jur od davna:

U ilirsko kolo mili
Vratite se srodni puci,
Što su stari gvoždem bili,
Nek su duhom sad unuci!

Tako kolo, koje tminom
Dosad bjaše razadrto,
Bit će opet *Slave* sinom
Slavstva kolo sad četvrto.

Prvo kolo Ruska ima,
Drugo Poljska, *Česka treće*,
A četvrto nek uzima
Duh ilirski uvijek veće.

Na tih kolih nek se stara
Naša majka naprijed vozi,
Da nam k sreći put otvara!
U to ime bog pomoziii!

U Zagrebu na dan obraćenja sv. Pavla
1840.

Danica, 1840.

Tomo Blažek

(Peteranec kraj Koprivnice, 7. 3. 1807 - Varaždin, 21. 2. 1846)

Nakon što je napustio pripreme za svećeničko zvanje, studirao je pravo u Zagrebu, te je nakon položenog odvjetničkog ispita radio kao odvjetnik u Varaždinu.

U mladosti je pisao na njemačkom i latinskom jeziku, da bi nakon prihvaćanja preporodnih ideja stvarao na hrvatskom jeziku. Autor je uglavnom rodoljubnih pjesama, koje je nakon njegove smrti sabrao i objavio pod naslovom *Političke pjesme pokojnoga Tome Blažeka* (1848) Antun Nemčić.

ILIROM

Šta? zar u vječne prošašća tmine
Kano do sada tolke godine
Pasti će pustit Ilir i ovu?
Za tuđim dimom vavijeke teći, -
Nikada uma ne slušat riječi, -
Nikada zoru ugledat novu?

Jedva da nekih ime djedova,
I porušenih znade gradova -
Jošće dokazat zidine puste:
Domala niti kućišća domu
Ne bi nahodil tužan u svomu
Mraka il magle poradi guste.

Gospodstva jarmom ne tršit druge,
Svojvoljne hlabro trti veruge,
Živjeti domu, ljubiti cara;
Ne gledeć krvi, časti ni vjere
Svakom učinit pravo bez mjere,
Nije li dika Ilirov stara?

Pali smo braćo, duboko pali,
Koji to vidi ter s' ne upali,
Ilirskog nije taj sisal mlijeka: -
Ljubezno dakle k djelu i složno,

Kažimo svijetu da ime zmožno
Ilir uzdržat traži do vijeka;

I mladi stare majke unuci
Pobratne granom sloge u ruci
Lomeći raznost ustaju gori;
Pogibe noći videći hude,
Zaimno jedan drugoga bude,
Da ih odvišni san ne umori.

Danica, 1836.

MOJA ŽELJA

Svemogućim zlatom česti
Neka svojljub traži,
Mene prostog od objesti
Oholost ne draži:
Jerbo časti su zrcalo
Gdi se vidi umah
Je li mnogo oli malo
Imademo uma.

Drugi neka slijedeć mrave
Puzaju za dikom;
Ja takove neću slave
Ni ne želim nikom:
Jerbo krunu lavorovâ
Ne dostići mužno,
Sramotno će do vjekovâ
Ostati i ružno.

Gladuj, žeđaj sakupiti
Kî ćeš silu blaga:
U tom jarmu ja viditi
Žudim moga vraga:
Skrb bogatstva vječna mati
Bijele dvore ljubi,
San - tijelu hrana - krati
I mir duše gubi.

A ti *srećo* tamna, kâ si
Tamnija od tmine;
Za te, ja ne - već neka si
Ludi glavu kine:
Zaslugam te vidim gluhu
Na nezgodu svijeta;
Boginja si niskom duhu,
A što imaš sveta?

Ti me častmi uresiti
Blagom, slavom možeš,
Nu tim sretna učiniti
Ti mene ne možeš:
Ja sam *Ilir*, kom ni blago,
Ni časti, ni slava,

Niti ništa nij tak drago
Jak prirodna prava.

Jer kak časti, blago i slava
Gospodstvu su u rodu;
Tak *Ilira* je navada
Ljubiti slobodu...
On bo samo Bogu svomu
I kralju se klanja,
Jere tako hasnit domu
Živi pun ufanja.

Dokle dušu neumrlu
Ja u sebi nosim,
I dok tijela jakost vrlu
Imajuć ne prosim:
Dotle j' moja prva želja
Poda nebom sivim:
Da oposred prijateljâ
Nezavisan živim.

Danica ilirska, 1838.

SLOGA OD BOGA

On peut tout, quand on veut.

Jacottot

Složno braćo, samo braćo složno,
Blagoj slozi ništa nij' nemožno!
Gorom išo gustom od dubovâ:
Razvaline vidit ćeš gradovâ;
Poljem išo gdi se ore sada,
I livadom gdi se pasu stada:
Obraštene najt ćeš podrtine,
Zaorane varošâ zidine,
Tragâ dosti, spomenikâ dosti
Od negdašnje ilirske možnosti,
Ku praoci slogom temeljahu,
A neslogom potomci rušnjahu.
Zato složno, samo braćo složno,
Blagoj slozi ništa nij' nemožno!

Prva našem nezavisju rana
Od ohola Rima bi zadana,
Nu Ilirja nije zato pala,
Neg međ trnjem kao ljubica cvala,
Pa od Jadra tja do Crna mora
I od Soče do Balkanskih gora
Premda rimska postaše država
Slogom rodna uzdržavši prava
Tako svoja razvijaše krila,
Da je carom careve rodila.
Zato složno, samo braćo složno,
Blagoj slozi ništa nij' nemožno!

Što Iliri proti svijeta sili
Slogom branit kadri jesu bili,
To Hrvati, Slavonci, Bosanci,
Štiri, Istri, Krajnci, Gorotanci,
Crnogorci, Srbliji, Dalmatini,
I ostali jedne majke sini,
Svikolici ilirskog plemena
U posebna rasuti koljena,
Protiv Huna i Turaka jati
Ne mogahu raznošću čuvati.

Zato složno, samo braćo složno,
Blagoj slozi ništa nij' nemožno!

Tako bijaše, al nij' više tako
Vremena se promijeniše jako.
Ako dan nij', baš nije ni tmica,
Kud gođ sija ilirska danica,
U njedrima roda bratinskoga
Uznjetivši iskru plama svoga.
Dosti smo se osim nužde klali; -
Teda-negda vendar smo saznali:
Što su Iliri? što biti mogahu?
Dokle slogu gojit nastojahu.
Zato složno, samo braćo složno,
Blagoj slozi ništa nij' nemožno!

Danica ilirska, 1838.

SLJEPARI

Bože! Kako čista i nevina
Sreće slijepa nesretnoga sina,
Izvan sebe, bez sebe stvorena,
Još nesvjesna i jedva rođena

Vodom peru, a zejtinom mažu,
Sole, krste, u sveze polažu,
S puta ravnog u nered i smeću,
Jedva li je prodahnuo, kreću.

Prije nego na zemlju korači
Prije neg' se doma podomaći,
Prije nego pogleda preda se,
Zadnju iskru svijetla mu ugase.

Svjetska svijetu čovjeka odmiču,
Da svoj bude, smirom mu odriču
I svom' silom neumorno rade,
Da svijet s njime i život zavade.

Pa kad tiho ko proroci krivi,
U jaganjca slici vuk grabljivi,
Ili javno, bez stida nastoje
Nebo, zemlju sebi da osvoje.

Josip Kundek

(Ivanić Grad, 21. 1. 1809 - Indianapolis, SAD, 4. 12. 1857)

Svećenik i misionar Josip Kundek autor je značajne pjesme *Reč jezika narodnoga*, kojom prethodi preporodnim idejama o potrebi za nacionalnim jedinstvom.

Nakon završene bogoslovije u Zagrebu djeluje kao kapelan banskih pukovnija, da bi 1838. godine kao misionar otišao u Ameriku, gdje je obavljajući misionarskih dužnosti pridružio i službu vikara biskupije Vincennes. U Indiani je osnovao tri nova grada (Ferdinand, Celestine i Fuldu), te utemeljio njemačku župu u New Orleansu.

U mladosti je pisao latinske i kajkavske stihove. Iako se nakon 1835. godine javio tek jednom prigodnicom, Kundek je značajan kao autor pjesme, naslovljene *Reč jezika narodnoga* (1832), kojom prethodi preporodnim idejama, kao i preporodnom pjesništvu.

REČ JEZIKA NARODNOGA²

Kakve čteješ reči tužne jeke moje,
Takve završnjaj misli ti i čine tvoje.

Ah, al' sem nesrečna vu porodu bila,
Kad me majka v takveh narodeh plodila,
Koji stare dike vahnut moje daju,
Slavu od starine i ginut puščaju.
Eto v sramu vahnem, ginem, izdihavam,
I pomoč od sinov zaluda nazavam. -
Nut drugi narodi v jeziku se diče,
"Povekšajmo diku" z jednem srcem kriče;
Silne trude, zlato, vse alduju blago
Z ljubavi jezika i kamenje drago.
A - sin moj neverni z menum se sramuje,
Staru slavu moju strašno pogrđuje.
Ah, al' sam nesrečna vu porodu bila,
Kad me majka v takveh narodeh plodila! -
Srečna ti si, sestro Pemka i Rutenka,
Sreču z vami deli sestrica Srblinka; -
Kako slavu vašu šire sini vaši,
I krunu skrbiju dragoj majki naši.

² Pjesma je posvećena Stjepanu Ožegoviću.

Kako knige bele knižnice kinčiju,
Vas narodom stranskem ljubljene činiju,
A - ja v špotu živem jezikov lepota:
Je li nije, sinki, vama to sramota?

Nit' se čudim Albanezom al Bošnjakom,
Niti vlaške zemlje đedernem junakom,
Nit željarom prebogate Bulgarije,
Ali vrednom ljudstvu v slavne Rumelije,
Kajti turska sila vse ove nadvlada
Ter ljuto kršćanskog puka sine lada,
Več se čudim da vu Dalmacije slavne,
Ginem vu Horvatske i Šlavonske srečne,
Gde mir ravna puka i slobodnost zlata,
Gde pod jednum krunum složnost je poznata,
Ne bi sad vu špotu takovem živela,
Gde Mađari sinom daju peldu lepu,
Ki sreću v jeziku svem imaju slepu; -
Moje osvojuju, nove zmišlavaju
Reči, i sebe kak šojka ponašaju. -
A - ti, sine, s tvojem nečeš se skinčiti,
Nit mene pred svetom pristojno zdičiti,
Nego tvoje ovem ti dopuščaš kinče,
Gizdavo prevzetno da si ime diče. - -
Ah, al' sem nesrečna vu porodu bila,
Kad me majka v takveh narodeh plodila! -
Anda li poginut', dokončati cveta,
Ah, nevoljni porod, moram bežat z sveta,
Moram vu temnicu iti v mesto tužno,
Ovde i povehnut dost za sine tužno. -
Nema više mesta, nema v sinu dike,
Zahman su pri oveh tužne moje vike,
Zahman stara dika, zahman slava prava,
Kad nju ovaj narod silno zahitava;
Nit se seča: otkud? - kakvo njegov ime?
Je l' dohađa z Turske, je l' mu Mađar ime?? -
Nit' se osečava kaj mu Nemeć piše
Kada vredne Slave zmed Mađarov briše,
I kad ga za pisca slovenskoga zdaje,
Ter mu kaj ga nejde da ga zbudi daje. -
Ah tuobnost srca, vre vu mene vgasni,
Ak'prem više mesec ne sija mi jasni;
Nije vendar vredno tugovat tuliko,
Ar ni ove dobe to breme tuliko,
Da bi moju Slavu iščrniti moglo,
I starinsko delo ne bi mi pomoglo, -
Koje starci vredni snovali su meni,

Da se moja dika tak brzo ne zmeni.
I zvun toga Slavi drugi skrbe slavu,
Otkud i ja diku imam stalno pravu.
Imat ću, kak mislim, i od moga Ploda
Pristojno častenje, ne samo od Roda,
Ar se zdižu Mladi, posluju marljivo,
Ter podžižu v starih kaj bilo vgaslivo.
Vendar da ne čakam sinov pomoč kesnu,
Mladeh i nemočnih jakost sada tesnu,
Neg' da se vkorenim i stalneše cvetem,
Ter tak več v narodu brzo ne p(r)ocvetem,
Jošče ću poiskat ove dobe sine
I pomoč nazvati za cilj moj z visine;
Iskati ću sine spoznanja prav svoga,
Ki čuju preštimat Slavu cveta moga.
Iskati ću sine velikoga znanja,
Ki čuju i znati z kakvog zhađam stanja;
Ar v broju naroda mora bit i moga
Vredneh, glasoviteh držanja dobroga,
Nego gde ću najti, v kojem mestu cvetu,
Je li takveh ima sada v mojem svetu?

Ima, ima vredneh, glasoviteh sinov,
Vu puku zebraneh dike braniteljov,
Koji moju majku zvisili su bili
I po vseh narodeh vredno raširili,
Koji su zrok bili da narodi Slave
Poštuju i diče vu svetu kak glave.
Sada takaj cvete kinč i radost mila,
Zagorkinja kojeg porodila vila,
Rodila ga vila, kojila ga vila,
Navukov početak mudra vila bila.
Ov je dika moja, slava i poštenje
Koji živel bude meni na častenje.
Ovog slavi narod, Štefo mu je ime,
Poleg kojeg meni ne bu jošče zime:
Ov bude pripoznal i ponovil diku,
Za ovu povekšat pomoč dal veliku.
Ov bu nazad kinče i iz šojke perje
Pobral ter mi novo zrokuval veselje;
Ov bude pripoznal da prav Schiller piše,
Ar z slovenskih pesmih svet blaženo diše.
Ov bude pokazal da zlo piše Nemeč,
Ar bu z mojih sinov vnogi postal pisec.
Ov bude pokazal otkud Slav ishađa,
Kakvo njegvo ime, je l' mu drečno vgađa?

Ov bu mene sestram pripitovil bolje
I potišil moje jadovne nevolje.

Štefo anda sinko, ufanje ti moje,
Doklam imam tebe, veruj mi, dobro je; - -
Ti češ stalno moju povekšati diku
I tebi pri veku priskrbet veliku.
Ti češ biti zvezda i moj mesec jasni,
Ti češ biti prvi sunca trak negdašni.

Prosim anda Tebe, tugu moju vtiši
I zločince moje srčeno potiši!
Primi prošnju voljno, spuni volju želno,
Ar tak diku obeh buš povekšal stalno.

Karlovac, 1832.

Ljudevit Gaj

(Krapina, 8. 7. 1809 - Zagreb, 20. 4. 1827)

Političar, jezikoslovac, novinar i književnik Ljudevit Gaj središnja je osobnost ilirskog pokreta i hrvatskog narodnog preporoda.

Filozofiju je studirao u Beču i Grazu. Zastupao je ideju slavenskog jedinstva, određenu u odnosu na vezu jezika i nacije, a južnoslavenske narode ujedinio je ilirskim imenom i jezikom. Godine 1830. svojom *Kratkom osnovom horvatsko-slavenskog pravopisanja* iznio je osnovu pravopisne reforme hrvatskog jezika. Godine 1835. pokrenuo *Novine horvatske*, koje će sve do 1850. biti izvor preporodnih ideja, dok će svojim književnim prilogom naslovljenim *Danica horvatska, slavonska i dalmatinska*, biti izvor preporodne književnosti. Na Gajevu inicijativu 1842. godine osnovana je Matica ilirska, sudjelovao je u pokretanju Ilirske čitaonice i dr. Bio je kulturno i politički aktivan sve do pred kraj četrdesetih godina devetnaestog stoljeća, kada je zbog brojnih afera i neslaganja sa suradnicima njegov ugled postupno slabio.

Isprva je pisao na njemačkom jeziku i kajkavskom dijalektu, da bi kasnije slijedeći vlastite ideje pisao na hrvatskom jeziku. Napisao je golem broj članaka, proglaša, ogleđa, kritika, kojima se zalagao za širenje preporodnih ideja.

Pisao je i lirske pjesme, uglavnom budnice, od kojih je najpoznatija *Horvatom sloga i sjedinjenje* (1833), koja je uglazbljena, poznata kao *Još Horvatska ni propala*, postala najpopularnija pjesma preporodnog doba.

HORVATOV SLOGA I SJEDINJENJE

1

Još Horvatska ni propala, dok mi živimo,
Visoko se bude stala kad ju zbudimo;
Ak je dugo tvrdo spala, jačja hoće bit,
Ak je sada vu snu mala, će se prostranit.

2

Većkrat senja čudne senje slatke radosti,
Kada se joj kažu tenje jake mladosti;
Drugda pako magle crne nju opstiraju,
Kada sestre njoj neverne nju zapiraju.

3

Jenput vidi županije sve ponovljene,
Stare slavne sve banije znova stvorjene;
Vidi, čuje Gorotance, Krajnce dolazit
I s Horvati neprestance tako govorit:

4

"Hoj Horvati, braćo mila, čujte našu reč,
Neće nas razdružiti sila baš nikakva već;
Nas je negda jedna mati draga rodila,
S jednim nas je, Bog joj plati, mlekom pojila.

5

Kako ćemo majki bolje sad zahvaliti,
Kak da bumo jedne volje se sjediniti;
Jal i nazlob njejne sine su razdružili,
Stare slavne domovine diku zrušili.

6

Ni li skoro skradnje vreme da nju zvisimo,
Ter da stranjsko teško breme iz nas bacimo;
Stari smo i mi Horvati, nismo zabili,
Da smo vaši pravi brati zlo prebavili."

7

Jenput čuje svoje sine glasno pevati,
Složne glase u visine tako zdigati:
"Braća danas kolo vodi, danak svetkuje,
Horvatska se preporodi, sin se raduje."

8

V kolu jesu vsi Horvati stare države,
Staroj Slavi verni svati s Like, Krbave,
Krajnci, Štajer, Gorotanci i Šlavonija,
Skup Bošnjaci, Istrijanci ter Dalmacija.

9

Vsi Horvati se rukuju i spoznavaju,
Istinski se sad kušuju, reč si davaju;
Neka znaju sveta puki njihov novi zvez,
Hvalit ćeju vnukov vnuki Slavski narod ves.

10

Nudar, braćo, čaše z vinom sad napunite,
Zdravicu horvatskem sinom vernem napi'te;
Neka žive naša sloga, vsaki pravi Slav,
Pravi sinko roda svoga neka bude zdrav!³

*(Prvopis i cenzurni rukopis pjesme ima
Nacionalna sveučilišna knjižnica u Zagrebu, sign. R 4089.)*

³ U tekstu za cenzuru kao i u Daničinu postoje još dvije kitice (11 i 12), udešene za veličanje cara i kralja Franje I. Kako su one vjerojatno dodate za maskiranje pred vlastima prave tendencije pjesme, ovdje se izostavljaju, kao što je uobičajeno u sličnim novijim izdanjima.

Dragojla Jarnević

(Karlovac, 4. 1. 1812 - Karlovac, 12. 3. 1875)

Premda je mjesto Dragojle Jarnević, kao žene iz siromašne obitelji i provincijalke, među ilircima ostalo marginalno, njena književna vrijednost u novije se vrijeme revalorizira, zbog dnevnika i naprednih ideja.

Školovala se u Karlovcu, gdje je osnovala i vodila privatnu djevojačku školu. Kao guvernanata i odgojiteljica živjela je u Veneciji i Grazu. Suprotno konvencijama svoga doba nije se udala, nego se sama izdržavala raznim poslovima, što joj je donijelo brojne neprilike zbog predrasuda okoline. Bila je svestrana intelektualka i borila se za prava žena. Začetnica je planinarstva i alpinizma u Hrvatskoj.

Do kraja 1830-tih godina, kada je nakon upoznavanja sa Trnskim prihvatila ideje hrvatskog narodnog preporoda i od tada ih zaneseno zastupala, Dragojla Jarnević je pisala na njemačkom jeziku.

U književnosti se javila rodoljubnom pjesmom *Želja za domovinom* (*Danica*, 1839). Svoje, uglavnom ljubavne pjesme objavljivala je u časopisima *Danica*, *Kolo* i *Pilger*. Značajan je njen pripovjedački rad, koji uključuje zbirku *Domorodne pripoviesti* (1843), te roman *Dva pira*. Napisala je i dvije drame (*Veronika Desnička* i *Marija kraljica ugarsko-hrvatska*) koje su izgubljene, dok je književno najzanimljiviji njen dnevnik, objavljen pod naslovom *Život jedne žene* (1958), koji je vodila od 1832. godine.

ŽELJA ZA DOMOVINOM

Oko proti jugu tamno gleda,
Odakle mu otkinut se ne da.
Jasnost juga sad je omaglila;
Jer je želja suzam ga oblila -
Oh! za milom Domovinom.

Dobro došli vi crni oblaki
Po putovih visokih i laki!
Po kojih ste k meni dojadрили,
Lasnim hladom pozdrav mi donili -
Oh! od moje Domovine.

Ah na gore, srcem kucajućim,
I u njedrih sa željenjem vrućim,
Popinjem se u časove svete,
Da vas vidim kak se rastajete
Oh! od moje Domovine.

Nu kako je, kažete mi, da tako
Odanle se rastajete lako?
Da bez tuge kraje ostavljate,
Kraje mile, plodne i bogate
Oh! od moje Domovine.

Odgovora zar mi dat nećete?
Zar od djeve molbu prezirete?
Oh kažite, kažite pobogu,
Kad ju opet, kad ugledat mogu
Oh! ilirsku Domovinu?

Ništa! - Tiho jadri vaše krilo,
Vi ne znate šta je meni milo;
Ah da znate, vi bi mi kazali,
U raj želja srce uljuljali
Oh! za svojom Domovinom.

Dajte natrag, natrag se krenite,
Putem, kim ste došli, odlazite;
Pozdrav, želju s tugom srca moga
Put predjela noste milenoga
Oh! od slatke Domovine!

Kad projdete preko ladne Drave,
Prebrodivši talase od Save,
Kupu vodu mirnu obastrite,
Grad mi bo nje rođen pozdravite,
Grad od moje Domovine.

Po Ilirji pružite se tanani,
Te branite da mi jar sunčani
Ne popali gore mile meni,
Livade i krasni plod zeleni
Oh! od moje Domovine!

Ali zla joj učinit nemojte, -
Neg ju čuvat, mili, vijek nastojte.
Bez da trijeskom udarat pustite
Kišicom ju lasnom porosite
Oh! milenu Domovinu!

Da kada se opet vratim tamo
Kud me želja srca vuče samo,
U zlatnome plodu našem milu
Kako staru svoju kaže silu,
Oh! ilirsku Domovinu!

Jošte jedno: u svakome kraju
Gdi se naši za naško staraju,
Pozdrav svima objavite mnogi -
Dalje - dalje! u pomoć im bogi!
Oh! za moju Domovinu!

Dragoila L....ćeva
Ilirkinja iz Karlovca

Mato Topalović

(Zdenci kraj Slavonskog Broda, 9. 9. 1812 - Gradište kraj Županje, 26. 4. 1862)

Mato Topalović ideje hrvatskog narodnog preporoda prihvatio je izuzetno brzo i vatreno, te je bio jedan od nositelja pokreta u Slavoniji.

Nakon je što je u Beču završio studij teologije, službovao je kao vojni kapelan, župnik u Gradiški, profesor đakovačkog sjemeništa. Prijateljevao je s J. J. Strossmayerom.

Objavio je zbirku pjesama *Odziv rodoljubnog srca* (1842), te sakupio i objavio zbirku usmenog pjesništva *Tamburaši ilirski* (1842). Većinu pjesama, uglavnom domoljubne i prigodničarske prirode, objavio je do 1842. godine.

TUŽNA BOSNA

Ah slučaju gvozdeni!
Il smo na te rođeni,
Il je viša svrhu nas,
Koja vlada ljudih čas,
Ruka.

Ako prvo: znam šta je,
Jer nas kolju aždaje;
Rim, Kartago, Carigrad
Na to spaše da ih sad
Nejma.

Ako drugo: o Bože!
Je l' moguće da može
Milost tvoja gledati,
Pomoć rodu ne dati
Slavnom?

Je l' moguće da smo te,
O izvoru dobrote!
Tako baš razljutili,
Da smo bič zaslužili
Takvi?

Gdje su zemlje, gradovi,
Gdje su vojske, sinovi?
Gdje su sjajna gospoda
Silnog moga naroda,
Gdje su?

O Kosovo nemilo,
Ti se ne zelenilo!
Ti si jih pozobalo,
U zemljicu propalo
Crnu!

O aveti neslogo,
O nevjero! da l' mnogo
Ti si krvce prolila,
Prejaki razorila
Narod.

Mač si sinu pružila,
Oca, majku ubila,
Braću si zavadila,
O, što si uradila,
Gledaj!

Koji negda vladaše
I zakone davaše,
Učini jih robove,
Zakopa u grobove
Tamne. -

Koja polja radiše,
Koje loze sadiše,
Svoje ne nazivaju,
Jezik im otimaju
Isti!

Budi, pizmo, zelena;
Sloga, ljubav medena:
Pak će sunce sinuti,
Pak će zlo uminuti
Svako! - -

Danica, 1835.

RAZGOVOR PJESNIKA I VILE SLAVONKINJE

Pjesnik

Šta je opet, domородna vilo!
Kakvo se je opet zlo zgodilo!
Il je zlobna smrt pružila ruku
Ranu opet da zadade puku?
Il hajduci s one strane Save
U naše su prodrli dubrave,
Popalili sela iznenada
I runata odagnali stada?
Il koju si davno privezala
Na gudilo, žica te j' izdala?
Il koje ti dosad bjahu mile,
Pjesme su ti naše omrznile?
Il je druga kakova podmukla
Žalost tvoja u njedra s' uvukla?
Molim, slatka! uzrok da mi kažeš,
Što nit pjevaš, nit pjevat pomažeš?
Što si naše gaje ostavila,
Na kakvi li put si se spravila?
Što raspustiv zlatne kose tvoje
Uzdisajim srdce biješ moje?

Vila

Suznu, Pijevče! ah, jer diraš stranu,
Neprebolnu jer ponavljaš ranu?
Želiš znati stanja uzrok moga,
Uzrok stanja znati turovnoga?
Premda isto srce tuć mi stane,
Kada misal ta na um mi pane?
Kazat ću ti: - Nije smrt nemila,
Koja me je tako oborila.
Bolest koju ona je zadala,
Hvala bogu jurve je prestala,
Jakim odsad lancem je svezana,
Još je daklem ta slobodna strana.
Niti mogu razbojnici sada
Mnogog domu učiniti jada;
Ta znaš da su viteške krajine
Natrag hrabre zadobile sine:

A znaš, Pijevče, kad su ovi doma,
Ni perunskog nij' se bojat groma,
Nij' mi stara žica popustila,
Slatke pjesme svagda sam ljubila.
Ne to dakle! Već su stvari druge
Uzrok gorke i čemerne tuge:

Sveto mi je domovine ime,
Svagda sam se ponosila njime.
Srce mi je u prsih igralo,
Ter je sebi podobnih imalo;
Žica mi je radosno glasila,
Usta su mi mile pjesme lila.
Jer lugovi i dubrave naše -
One mirnim krasne jatom paše -
Pastirâ se pjevanjem oriše,
Momu srcu veselje tvoriše.
Il stizala, il koga sretala,
Il slušala, il koga pitala,
Domovinu svaki je ljubio,
Svoj bi život za nju izgubio.
Sad je, Pijevče, tamo sve drukčije,
Sad narodnog glasa čuti nije:
Umukoše polja i livade,
Ljubav k rodu i pjesmi prestade;
Ako bi se tkogod usudio,
Ugašenu iskru probudio,
Šta ga čeka? - ah, preboljet neću!
Njem se smiju, od njeg se okreću! -
Ako kojim naroda nesreća
Dobra dade i imanja veća,
Od bjesnoće ne znaju šta čine,
Dok ne satru blago domovine.
Ako kćerku, sinčića imaju,
Svoj im narod poznati ne daju:
Iz njih Nijemce, iz njih Talijane,
Il Francuze prave inostrane,
Iz njih, Pijevče, kuju ti Mađare,
I tak čistu krv ilirsku kvare,
Med čobani, govoreći, mila
Da čobančad ne bi čeda bila.
Idu l' pako u drugu državu,
Rod svoj taje i njegovu slavu,
Taje jezik - nijemom zanijemili! -
S mlijekom majke kojeg su primili.

To su, Pijevče, ljute rane moje,
To uzdasi srce bijući tvoje:
Magluština to j' ona podmukla
Koja se je na mene navukla:
Al i ta bi morda odstupila,
I od tog zla bi se iskupila,
Da još, Pijevče! ah, da još od njega
Devet puta zla nije gorega.

Proti majki ustaju sinovi,
Al nevrijedne tako ih ne zovi,
Nezahvalni pak joj silovito
Satrt traže ime plemenito,
Ime, nad kim me bjaše imena
U sve doba i u sva vremena,
Ime, velim, vrijedno svijeta svega,
Al svijet nije zaslužio njega;
Ime, Pijevče, kog zavida samo
Potkopava, da ga ne imamo,
A imena, znaš, komu nestane,
Da i onaj naskoro propane. -
Kaži dakle, ako još u tebi
Čuvstva ima, tko tužio ne bi? -

Pjesnik

Dosta, Vilo, ah, dosta, prestani,
Ranjenoga srca mi ne rani!
I moje je glas udrio uho -
O kam' sreća da bijaše gluho! -
Glas da neki, prokleta im bilo,
I od zemlje, i od neba, vilo!
Da nemilo s majkom postupaju,
Da ju grde, psuju i izdaju,
Da joj traže ime utamanit,
Da ju malo već tko ima hranit.
Ja sam čuo, gdje mnogi uzdišu,
Gledao gdje svoju žalost pišu;
Muža kod nas da sad najti nije,
Svog od roda koji se ne krije;
Čest, poštenje što pjesma ne ima,
Sve što tuđeg radije se prima.
Al ja mislim, velebnana vilo!
Da bi dobro utješit se bilo:

Vrijeme svojih svenosnih na kolih
I našoj će lijek donijeti toli.

Ostavimo nek nestalna moda
Siromašne za nos ljude voda:
Ta pogledaj mekote i polja,
Žitu najdeš u svakom kukolja,
Tak s' u svakom narodu nalaze
Kukavice, tuge i nakaze;
Tak i naša majka domovina
Mnogog ima proklinjati sina.
Al da nitko baš najt se ne more,
Tko ju ljubi, ne vjeruj nebore!
Ima ona još vjernih sinova,
Vjernih otrok starih vitezova,
Ima, ima pri kojih imenih
Od radosti plače, vjeruj meni!
Kojim jezik, glas javor-gudila,
Kojim pjesma narodna je mila,
Kojih - slovom - slatkom domovine
Broj u krilu nek nigda ne gine.
Nek se množe, nek rastu i niču,
Sa svih stranah: "Domovino" viču,
"Domovino, majko poljubljena,
Ti još nisi, nisi izgubljena!
Vidiš čeda, krvcu krvce tvoje,
Kako ruke zasukuju svoje,
Kako svoja razjaruju njedra,
Svijetlim gvožđem opasajuć bedra:
O ne boj se! na golih će grudih
Tvoj protivnik smrvljen biti ludi!"

Što za slavno ti se bojiš ime
Majke naše, ne brini se time;
Dojdu časi, dojdu, vjeruj, dani,
Prorokujem, davno ožidani;
Kad će *Parba* boginja prestati,
Mreže našem narodu metati,
Onda će brat brata potražiti,
Ljubav, slogu naučen važiti;
A kom slavna *Slavija* je mati
Taj *Slavoncem* rado će se zvati.
Dok se *slavski narod* razastira,
Ime naše majke ne umira.
Gdje je pseto nahudilo lavu,
Gdje l' će *slavi* tko oteti *slavu*?
Mnoga zastor budućnosti krije,

A ufanje moje prazno nije.
Tko će među dat vremenâ sili,
O! znat što su bozi zaključili?
Što sad nije, jošte maže biti,
Vrijeme rani lijek može doniti.

To je, vilo! sva utjeha moja,
To nek bude, utjeha i tvoja,
Nit se smućuj što se majke naše
Nekad ime dalje prostiraše;
Nit se plaši - al jer da te veće
Moj razgovor u nemirje meće!
Znaš šta vedri njegda bjahu bani
I kak slavnim imenom ozvani?
Neću dalje. - Sladoglasna vilo!
Ako ti je roda ime milo,
Ako našoj, kako mi se čini,
Dobro slatkoj želiš domovini,
Povrati se: suze ne pomažu
Stvar zgubljenju, srce malo kažu,
Povrati se, mokro briši lice,
Nove veži na gudilo žice;
Ter od Fruške počimavši gore,
Do planina gdje je sinje more,
Glasi slavne praotaca čine,
Budi mlade Ilirije sine,
Ne bi l' čuli šta su stari bili,
Ne bi l' ih se, vilo! ne stidili?
Al i kleta javljaj ona djela,
Koja crna nesloga je prela;
Ne bi l' što je pradjede mučilo,
Praunuke srećom naučilo,
Šta čineći sretni mogu biti,
Šta l' ih brzo može izgubiti?

Tako, slatka! pak ćeš vidit ploda,
Vidit slavnog da vragovi roda
Zahman ruke pružaju pogane,
Da bi smrtne zadali nam rane;
O vidit ćeš: na golih će grudih
Neprijatelj biti smrvljen ludi!

Vila

Hvala, Pijevče! dobro mi veliko!
Hvala, mladog naraštaja diko!

Tvoj, nadeždo! majkina radosti!
Razgovor me pojačuje dosti.
Odsad pjevam, Pijevcem pomoć dajem,
Za spomenu tebi obećajem,
Da ću tebi dobavit gudilo,
Koje bude rod od sna budilo,
Samo stalan unapredak budi,
Nit običnih na sud pazi ljudi,
Misleć: tko bi svima ugodio,
Još se na svijet nije porodio.
Jeda dođu časi, jeda dani,
Kako veliš, željno očekani,
Da se vjernih broj sinov umnoži,
I u važnom s tobom djelu složi,
Da ne traže u tuđina slave,
Već da svojim kite cvijećem glave.

Danica, 1836.

Ljudevit Vukotinović

(Zagreb, 13. 1. 1813 – Zagreb, 17. 3. 1893)

Ljudevit Vukotinović istaknuti je pjesnik, znanstvenik i političar preporodnog doba.

Prezime Farkaš oduševljen preporodnim idejama mijenja u Vukotinović. Studirao je pravo u Zagrebu i Požunu. Isprva je službovao kao činovnik, a zatim je bio vrhovni zapovjednik u križevačkoj županiji, član banske konferencije, veliki župan križevački, zastupnik u Saboru, predsjednik Zemaljskog suda. Vukotinović je jedan od prvih hrvatskih botaničara, dendrologa (stručnjaka za drveće), mineraloga i geologa, te je sa Josipom Schlosserom objavio popis svih tada poznatih biljnih vrsta u Hrvatskoj. Uređivao je almanah *Leptir* (1850), a zajedno sa D. Rakovcem i S. Vrazom pokrenuo je časopis *Kolo* (1842). Zajedno s D. Rakovcem sastavio je prvu antologiju novijeg hrvatskog pjesništva (*Pěsme domoljubne*).

Od samog početka, svojim programatskim člancima, ali i književnim djelima, sudionik je hrvatskog narodnog preporoda. Objavljivao je feljtone, novele (*Pošasnost ugarsko-hrvatska*) i pjesme, uglavnom budnice nadahnute rodoljubnim idejama (*Ruže i trnje*, *Pjesme*, *Trnule*). Na kajkavskom dijalektu napisao je dramska djela *Golub* (1832), te *Prvi i zadnji kip* (1833). Velik broj Vukotinovićevih djela, među kojima se žanrovski ističe putopis po Francuskoj i Njemačkoj, ostao je u rukopisu.

PJESMA HORVATOV

VU GLOGOVI LETO 1813.

Nek se hrusti šaka mala
Dušmaninov, neka jala
Ružne vu nas baca strijele,
Volje već i nam dozrele,
Udrit će i za nas sat!

Još v Horvatjeh ima krvi,
Nit ko slabi v prahu črvi
Dadu gazit narodnosti,
Stare svoje slobodnosti,
Nit zatrijeti slavski rod!

Sve s' u svijetu dalje diže,
Samo mi stojimo niže,
Bacmo dakle jaram tvrdi,
Koj nam slavsko ime grdi,
I zakapa narodnost!

Sve vu krugu toga svijeta
Sjedoglavac do djeteta
Slobodnost želi si zlatu,
I prot blaga toga tatu
Oštrim mečem brani se!

Dakle oštrit jest nam meče,
Davor moćni k nam priteče,
U potoku krvi jalne
Prati sve pogrde žalne,
Budi prva zapovijed!

U tom vrijednom svetom boju,
Vjerne braće silnom broju
Najte zadnji bit Horvati,
Slavstva dičnog silni brati,
Dana vam je jaka moć!

Van se dižite iz tog praha,
Hajd u smrt prez svakog straha!
Zlobu nek razbije zloba,
Van sad van iz sužnjeg groba
K stanovitom vladanju!

Danica, 1835.

DAVORIJA

Svaki Ilir ponosito
Nek zapjeva gromovito,
Da se svuda glasno ori
Kud se slavsko riječ govori:
Neka živi narodnost!

Braćo, kolo sastavljajte,
Pa si čvrsto desne dajte,
I zakletvu položite:
Da svoj rod ne ostavite,
Krv i život za naš dom!

Nek se dižu vrazi tmasti,
Riječ ilirska mora cvasti!
Svi zastori, sve koprene
Leže jurve razbijene
Naša staza svijetla jest!

Želja ova najsvetija
Zapovijed je najstarija,
I kaj god se njoj protivi,
Nije vrijedan nit da živi,
Sram i kletstvo takvomu!

Neka pukne kud mu drago,
Narodnost je naše blago!
Obasjala srca i lica
S narodnošću poslovice:
Neka živu dom i kralj!

Danica, 1840.

DOMOROTKAM

RODOLJUBIVI MLADIĆI
PRIGODOM VEČERNJE ZABAVE DANA 20. VELJAČE G. 1841.

Vrstica

*Višnji Gospod, gospodične!
Čestitim vas vijencem kruni,
I zelenje vaše ispuni;
Jer ste suncu sve prilične.*

Čubranović

Zima s neba progovori:
Snijegom krije mraz livade,
Nad vodam se mosti grade,
A od rose biser tvori.
No u jednom ja znam dvori
Pramaljeću slike slične,
Pune krase zorolične;
Jer Vas cvijetom ruže, lijera
Kiti na čast tog večera
Višnji Gospod, gospodične!

Blago onom koji Vas gleda,
Kako meće pod svu vladu
Branec u dvor unić bijedi,
Vaša ljubav čeljad mladu;
Kako oko posle slijedi
Il pri lanu il pri vuni,
Da se blagom kuća puni.
Mora priznat da tu lijepost,
Blagotvorja svaka krepost
Čestitim Vas vijencem kruni.

Pijte bježne od radosti
Sa srdašci vrućožednim,
Pijte sreću ustam mednim,
S kom boginja od mladosti
Vas, o družbo, danas gosti,
Ljupko dvoreć čaše puni,
Svojim kitnim vijencem kruni;

Na življenja lakom krilu
Čim Vam nosi dušu milu,
I željenje Vaše ispuni.

Vijek Vi bile složnoruke
S nami na čast domovine,
Nek dozrije plod istine,
Nek u željne stignu luke
Blagih trudov sve odluke;
Jerbo gospe, gospodične!
Vi ste kadre s krase lične
Svaki junak Vas da gleda,
Ko sunovrat sunce - slijedi,
Jer ste suncu sve prilične.

Danica ilirska, 1841.

Dragutin Rakovac

(Biškupec kraj Varaždina, 31. 10. 1813 - Zagreb, 22. 11. 1854)

Nakon što je završio studij prava u Zagrebu, službovao je kod Banskog stola i bio odvjetnik. Osnivač je Narodnog muzeja i pokretač časopisa *Kolo*.

U mladosti je pisao na kajkavskom dijalektu, da bi nakon oduševljenja preporodnim idejama prihvatio standardni hrvatski jezik. Pisao je dramska djela (*Veronika Desnička*, *Duh*), te uglavnom rodoljubnu poeziju, a njegova se ljubavna pjesma *Sila ljubavi* može smatrati za preteču Vrazovih stihova. Pjesma *Duh slavjanski*, složena prema slovačkom predlošku, kasnije je adaptirana u himnu druge Jugoslavije. Njegov pjesnički opus sastoji se od svega dvadesetak pjesama. Zajedno s Lj. Vukotinovićem sastavio je prvu antologiju novije hrvatske poezije (*Pěsme domorodne*). Sa povijesnog i književnog stajališta zanimljiv je Rakovčev *Dnevnik*; objavljen 1922. godine, te programatski tekst *Mali katekizam za velike ljude* objavljen 1841. godine.

RAZRJEŠENJE

Zažeže mi srce plam ljuvezni dvoje,
Domovine i mile, s jednakom krjeposti;
Al boječ se inata dvostruke dužnosti,
Zborih: Ku da u vječne zaljuljam povoje?

Ljut boj bijaše, nu odbit ne bijah jak nikoje,
Ta za obõe trpih, proljih suzah dosti,
I sviuh svijeta ovog se odrekoh radosti. -
Stah i nebu izručih sve spasenje moje.

Tada u moju sobu mila uljeze, i žena,
Krotka inače, rajskim žarom opojena,
Zapovijedi: "Prestan boj taj bojevati!"

Prenuh se. A ona: "U grudih tvojih plameni!
Nije tijesan prostor domovini i meni,
Ta i mene odična slavska uzgoji mati."

SILA LJUBAVI

Duboka jak more, vjerna kano jeka,
Čvrsta kao zrno, bistra kano rijeka,
Žarka jakno iskra, tiha kano raka,
Jest pod svakim nebom prava ljubav svaka.

Nje ne može mrzli sjever oledenit,
Niti iki vihar iz dna iskorijenit,
Niti iko sunce otopit joj krila,
Jerbo je s nebeskim vijeke srodna bila.

Iz nesreće sisa novi život pije,
U verugah ropstva slobodno se vije,
Na lomači zlobe s pepela se diže,
Sve više ustaje, čim je pala niže.

Lasno prekoraca potoke, bregove,
S posmijehom prodira goleme jazove,
Uvijek se ponavlja kao hidre glava,
Sa žitkom se bori, smrću poigrava.

Ona se u nike sponje ne usteže,
Nje nit mjera, prostor, vrijeme niti veže:
Već kad jurve ovdje isteče joj doba,
Vilovitom silom vlada preko groba.

Danica, 1837.

VLASI MOJE MILE

Tanka ti je svilarici
Na vretencu svila;
Ali kamo tanje ima
Vlasi moja mila.

One njojzi svom duljinom
Cjeluju petice;
A mekčinom osramote
Iste pahuljice.

Nit je ledak toli gladak,
Nit su puni klasi,
Kô su gladki, obilati
Moje mile vlasi.

Kada ona njih prosipa
Po snježanom vratu:
Rekao bi, da je cijela
Ovita u zlatu.

I njih kada splete krunu
Obla vrh tjemena:
Mislio bi, u kraljicu
Da je pretvorena.

A kad prame razapusti
Pokraj stidna čela:
Sanjao bi, da pozireš
Krilatog anđela.

SLOGA - SNAGA

Što ljubovcu vjerna draga,
Što li bracu mila seka,
To je slozi srodna snaga:
Stalna, čista, glasna jeka.

Složne strune, snažni zvuci;
Složni udi, snažno tijelo;
Složni ljudi, snažni puci;
Slogom snažno svako djelo.

Na pučini ogledne se
Brod sa ljutim valovima;
Grom udari - brod potrese,
Dub utone - nade nima.

Ljudstvo pada na koljena,
Smrt i propast zviždi bura,
Stenje hrpa rascviljena:
"Jao! to je krajnja ura!"

"Složno!" usklikne na kormilu,
Sve što diše skače, hvata
Vesla, upinje krajnju žilu: -
Brod dobitnik gre iz rata.

Složna dakle - nije l' tako?
Braćo hrptom poduprimo;
Da ilirsko stablo jako
Snažno opet osovimo!

Danica ilirska, 1841.

LJUBAV DOMOVINE

Dok je u tebi veli Velebit,
S Velebita veličanstven vid,
Gdje more ljubeć tajni skut nebesa
Otkriva oku zamjerna čudesa:

Dok frula, gajde i pastirski rog,
I gusle, diple, tamburica dok
Dirana duhom nježnoga Slovina
Dusi su tvojih brda i dolinâ:

Dok je u tebi divnih vila stan,
I krijesom Đurđev naviješta se dan,
Dok igra kolo, i zrakom se ore
Čarobne pjesni od zore do zore:

Ej! šta će meni drugi zavičaj?
Ta već u tebi pravi jeste raj.
Ljubit te hoću, grlit iz sve duše:
Nek bura puše i strijele se ruše!

Danica ilirska, 1841.

ILIRSTVO

U stranom življu lutke tumarasmo,
U tuđem tuđi, tuđi u svom domu,
Nevjerni djedom, slavi, biću svomu,
Tuđinstvu blago, dušu, sve prodasmo.

Tad glas zaori, glas podoban gromu,
Na glas ilirstva slijepi progledasmo,
Rasuta braća desnice si dasmo,
Paleći krijese duhu slavjanskomu.

Još krijesi gore - žrtva Abelova! -
S njimi se vjera penje put nebesa:
Da nam se doba rodit bude nova.

Slaba je sila tvog, Kaine, bijesa,
Kad narav prijeti, kad božanstvo brani,
A žrtvu deset miliona hrani.

Danica ilirska, 1843.

DUH SLAVJANSKI

Polag podobne slovačke pjesme

O Iliri, jošte živi
Riječ naših djedova,
Dok za narod srce bije
Njihovih sinova!

Živi, živi duh slavjanski,
Živjet će vjekovma,
Zalud ponor prijeti pakla,
Zalud vatra groma.

Jezika dar dade nam Bog
Silni, gromoviti,
Niko dakle ne smije nam to
Blago ugrabiti.

Makar na nas navalile
Svega svijeta čete,
Bog je s nami, ko prot nami,
S njime 'ajd pod pete!

Neka ista nad nami se
Grozna bura uznese,
Stijena puca, dub se lama,
Zemlja nek ustrese:

Mi stojimo postojano
Kano klisurine,
Bio proklet izdajica
Svaki domovine!

Juraj Tordinac

(Đakovo, 17. 4. 1813 – Đakovo, 15. 5. 1893)

Nakon studija teologije u Đakovu i Pešti, djelovao je kao tajnik i bliski suradnik biskupa J. J. Strossmayera, rektor đakovačkog sjemeništa i drugo.

U književnosti se javio pjesmom *Slavonija sestrom* (*Danica*, 1835), koju potpisuje kao "Ilir iz Slavonije" i u kojoj poziva na nacionalno jedinstvo. Napisao je oko petnaestak rodoljubnih pjesama koje je objavio u razdoblju od 1835. do 1842. godine. Stvarao je na tragu oduševljenja idejama narodnog preporoda, ali i na tradiciji dubrovačke i njemačke književnosti.

SLAVONIJA SESTRAM

Bože mili! Il je sanko,
Il je prava istina,
Da danica u pol danka
Siva nami s visina?
Pa štovišje! od zapada
Zrake svoje kazuje,
Istok već je, ko do sada,
Ne porađa - neg štuje.

Zvizza krasna, svitla, mila
Od Zagreba ishodi,
Jasnost lica njena bila
Slavu puka sprovodi;
Tmine uma razgaljuje,
Duha krasni narodnog,
Svuda sjajnost raširuje
Svrhu slavnog roda mog.

Sestre moje, od sna vašeg
Već ustajte nebrižne!
Slavu tražite roda našeg,
Ustanite već brižne!
Danica je prosinula,
Tamne magle putujte!

Jošte slavna poginula
Nije zemlja! - Ustajte!

Ta šta lipše biti može,
Neg na svitu živiti,
Da raskošje, mili bože,
Po svom rodu hasniti?
Domovinu svoju milu
Srcem vrnim ljubiti,
I tu ljubav svitu cilu
Rado uvik javiti? -

Indi sestre, hitro amo
U jedinstvo stupite!
Davnodične, složno samo
Roda slavu tražite!
Slavno tad će i prijatno
Nami vrime sivati,
Vrime krasno, vrime zlatno
Tada će s' uživati! -

Danica, 1835.

SREĆA PJESNIČKA

[Ulomak]

Taštu sjajnost zlata nestalnoga
Ljubi mnoštvo naroda ljudskoga,
A za vrutkom napitka mudroga
Poteže se slabo čija noga.

Pjesnik pako liru imajući
Skladno žice ne prestaje tući:
Taštu slavu svijeta gledajući,
Tuđ po svijetu hodi putujući.

Pustite ga! s mirom nek putuje,
Blaga od vas on ne istražuje,
Čisto samo srce duh mu štuje,
A ljubeće ljubavju miluje.

Zato pjesnik višu sreću žudi,
A duh mu se k nebesima trudi,
Od zvjezdice do zvjezdice bludi,
Modru iskru dokle ne izbudi.

MOJA DOMOVINA

[Ulomak]

Gdje ptičice miloglasnim
Glasom pjevaju,
Gdje pčelice cvijeća krasnim
Vrhom šetaju:
Onde j' moja domovina,
Onde mili stan,
Mladost moja gdje nevina
Blag uživa dan.

Gdje gorice i dolovi
Skladno mijenjaju
I čovjeku predstav novi
Vazda davaju:
Onde j' moja domovina, i.t.d.

Gdje bogate njive plode
Žitom različnim,
Perivoji voćem rode
Sočnim i dičnim:
Onde j' moja domovina, i.t.d.

Miomirisna gdjeno trava
Kiti livade,
I obilnu hranu dava
Janjce za mlade:
Onde j' moja domovina, i.t.d.

Gdje pastiri kod svog stada
Krasno sviraju,
A gizdave djeve rada
Nuz nje igraju;
Onde j' moja domovina, i.t.d.

Koji taku domovinu
Ne bi ljubio?
Tko li majku svu jedinu
Ne bi slavio?
Ljubmo dakle domovinu,
Ljubmo mili stan,
Gdje nam prva svjetlost sinu,
I rođenja dan!

Antun Pasko Kazali

(Dubrovnik, 29. 4. 1815 - Dubrovnik, 16. 1. 1894)

Dubrovački pjesnik i prevoditelj.

Nakon studija filozofije i teologije u Zadru, bio je župnik u dubrovačkoj okolici i samom Dubrovniku, često u sukobu sa crkvenim vlastima, te službovao kao gimnazijski profesor u Zadru i Rijeci. Zainteresiravši se za narodni preporod, morao je učiti hrvatski jezik. Uređivao je *Glasnik Dalmatinski*, te je prevodio Homera, Shakespearea, Schillera i dr. U književnosti se javio pjesmom u *Zori dalmatinskoj* 1845. godine. Njegov pjesnički opus, obojen lokalnim bojama i na tragu stare dubrovačke književnosti, uključuje satirički intoniran spjev *Ćoso* (oko 1840), te pjesmu *Glasi iz pustinje* (1861), spjev *Grobnik* (1863), poemu *Tristo Vicah udovicah* (1857), te *piesancu Zlatka* (1856) i dr. Bavio se istraživanjem našeg pomorskog nazivlja, te ostavio ogled *Literatura i civilizacija*.

GDJE JE...

Gdje je tvojijeh trista drijeva,
Slavni Gružu moj?
Gdje veselje nekijeh dneva,
Gdje neukroćen goj?
Gdje je žamor, gdje je vika,
Gdje je vrveć puk? -
Ah, na žalim tvîm se šika
Neprobudjen muk!
Po brijezim se čempres tmasti,
Zeleni se bor,
I bijeli se od prošasti
Kakav holi dvor.
Jošter misli koje dijete,
Kog miluje san,
Da će proći tmine klete,
Da će t' svanut dan -
A ti, blaga našeg tvorac,
Umukô s' u bijed',
Sred pustoši tvoj pomorac
Skinuo je gled!
Pod sjedinam one glave,

Gdje spomena vri,
Uhva l' vidjet tvoje slave,
Kakve u stare dni? -
Zamani se čempres tmasti,
Zeleni se bor,
I bijeli se od prošasti
Kakav holi dvor;
Jerbo neće dvor okolo
Smijehom zamnijet već,
Kad pomorcâ mladijeh kolo
U nj uzbude teć';
Jerbo neće bor zeleni
Svîm šušnjanjom krit
Riječ šaptanu, što ljuveni
Mladac bude rît;
Jerbo neće čempres crne
Svoje grane strt,
Svom putniku, da ogrne
Doma tihu smrt.
Sve je dospjelo! Tvâ su djeca,
Kô prid vjetrom lis';
Spomena te još narijeca -
Mrca grobni spis!
Znak ostavljen nam si sada
Za vremenâ tijek,
Da što živo bî nekada,
Ne budi nam vijek.
Istina je - još dopire
Kakav veseo glas,
Uhvanje nam tijem izvire,
Da nijesi umro vas;
Tako čovjek, kad dospijeva,
Cijeni ćutjet', dah
Da mu zdravlja življe sijeva -
I odbija strah.
To, jer kakvom drijevcu samo
Sklon prid vihrom daš,
Kakvom drijevcu, kog ne znamo,
A stijeg nije naš,
Još nam dublje srce jada!
Veseli te to? -
Ah, kog mala stvar uzrada,
Nisko li je pô!
Ne znaš da to drijevce želi
Tvoj ostavit skut
I da broji dan veseli,
Kad svoj slijedi put? -

Tak' meu zidim, koji biše
Ponositi grad,
Bjegućega radi kiše
Da susretneš kad,
Znaš, kad prođe bura prijeka,
Kâ ga stjera tu,
Znaš da jedva izbjeć čeka
Iskanog u zlu;
U toliko u te budi
Jadne misli plam:
"Gdje življaše tisuć ljudi,
On ne može sam!"

Zlatka, Zadar 1856.

VRIJESAC

Kako vrijesac, kog si dala,
Vazda drži list zeleni,
Tako da bi uzdržala
I ti ljubav prema meni!
Kako svoga medna cvijeta
Blazni pčelu slasti sila,
Da bi dušu, ka t' obleta,
Tvâ milina sved blaznila!
Tad ja, koj sam meu ljudima
Najnesretniji dosad bio;
Tad ja, koj sam progonstvima
Mir i mladost podložio,
Ponovljanog duha moga
Po tvôj moći, dušo s nebi,
Ne bih pitô raj u Boga -
Moj bih imô raj u tebi!

Zlatka, Zadar 1856.

CELOV

Kako leptir cvijet dotica,
Tak' lagahno usni tvoje
Za trenuće trepavica
Dotegle su usni moje.
Kakav sestre je celov sveti,
Kog si dala, taki je bio -
Da l' ćućenstvu, da l' pameti
Kakvu slast je navijestio!
Ni da je slatka hitrost trijesa,
Da je bjeguća sladost raja,
Ne bi ćutnje, kim me stresa,
Priličila sve do kraja
Koli je veća neg' ćućenstvo
Ljudskog srca doprijet može! -
Da oćutim sve blaženstvo,
Uzmnoz' mi ga drugom, Bože!

Zlatka, Zadar 1856.

POZDRAV MORNAREV DUBROVNIKU

Zbogom, zbogom, Dubrovniče mili!
Zbogom, mili Dubrovniče, zbogom! -
Premda srce žalosno mi cvili,
Vedra je pamet u radosti mnogom.

Na daleko sad me Slava zove,
Kâ me negda svukudar okruni -
Ah, požude, što po misli plove,
Jeda i sad dobri Bog ispuni!

Ja ne pitam neg' što sam obikâ
Vazda primat - i u staro vrijeme:
Naša vjera, naša bojna dika
Da ne grdi otaca nam sjeme.

Što ugleda Brgat nekadara,
Što svjedoče korčulanski gaji,
Što zidovi talijanskog Bara,
nek nam dozru i libinski kraji.

Otri suzu, mili Dubrovniče,
Otri suzu što se za me lije -
Nije pristojno da iz oka niče,
Svetog Vlaha gdje god stijeg se vije.

Nek se roni do malo vremena
Radi ćutnje, koju tad okuša -
Il' me grleć milog povraćena,
Il' mi veleć: "Pokojna ti duša!"

Zasad zbogom, moj ljubljani grade,
Naša diko i kršćanska slavo!
Teb' dostojna da me ona znade -
Ili padem, il' se vratim zdravo!

Trista Vicah udovicah, Zadar 1857.

ŠTO TU SIJEVAŠ...

Što tu sijevaš po bolnoj pameti,
Uspomeno žalosnijeh dana?
Što mi budiš onaj vijek prokleti
Kog pretrpi duša objadana?
Il' ti dosta nije što na svijeti
Svagdanom je mukam otrovana?
Il' ti dosta nije što nevjera
Dâ joj kušat žuči i čemera?

Rastresi se, silena i mila!
Rastresi se - tu ti nije cknjenja!
Što si mi se povrh jada svila
Bez cviljenja i bez govorenja?
Rastresi se, razasteri krila!
Još bi žića, i još bi ćućenja,
Još prignuća što milina plodi,
Dâ nam majka kad me jedna rodi!

Još moz' mi se osušio nije,
Još krv plovom neutažnim plovi;
Kunja srce zgušeno od prije -
Al' još hlapat životvorni novi,
Al' za ljupkim slikastim se vije,
Al' ih štuje - gdjekoju i tovi,
Te mi shrani u životu tijelo
Suproč želji, da bi sve dospjelo.

Jur bo podnijeh što mi bi moguće -
Osvem bola koj sve boli gasi.
Izdajničke ruke odbjeguće
Držahu me dok pogib s' oglasi;
Taže riječi - ah! - ni dahom vruće,
Kada nijesu od osvete dasi,
U čem oko protivničko gleda,
Bi l' rad straha skrivio, il' jeda.

Kud god pružih nebohlepu ćutnju,
Nađoh zmiju koja me uije;
Kud god pravih djevičansku slutnju,
Nađoh zmiju da pod njom se krije;
Kud god bavih ljupku srca mutnju,
Nađoh zmiju da s' oko nje vije:

Sad, o dušo, sakupi s' u meni,
Nek ne ćutim vanjska, sličan stijeni.

Al' odberi jedno mjesto malo -
Jedno mjesto milo, čisto, sveto;
Tu postavi što god ti j' ostalo
Neskvrnuto, ili nezačeto.
Velim sebi: "Što je palo - palo!
Ne spominji što ti bi oteto...
Ah zamani - kad, što nitko, smrti
Vlast mi slazi nemilosna strti!

I smrt srnu i nemilo bere
Bolju vojku, a mene ostavlja -
Panj bez grana, što vihar odere,
Što iskube - nit' s' o njem zabavlja.
Duh života, što s' u meni stere,
One same čase mi ponavlja,
U kim mrtav svakojakom radu,
Još me živa po bolesti znadu.

Gdje mi jedan, Bože - samo jedan
Dan života bez gorkosti prođen?
Čas gdje mi je do sada nepredan
I zlosrdstvom ljudskim neophođen? -
A ja takvih spomena sam žedan!
I na takve misli sam privođen!
I ne drugo?... Sve k jedinoj vrpi! - -
A ti putuj kud te udes drpi!

Glas iz pustinje, Zadar 1861.

GLAS

Joh putniku kad sred puta stane!
Mrkla će ga noćca dostignuti,
Plam bludeći iz blata mu grane,
Slaze vuci sa planinskih ljuti;
Vodi plamen, da u kalo pane,
Šika noćca, da pogib ne čuti,
Drpe vuci sanljivo svrnuta -
Joh putniku kad stane sred puta!

Nije l' taka, Sine od požuda,
Nije l' taka i nesreća tvoja? -
Kad si htio da tvoj dan od truda
Obrati se u dan od pokoja,
Odsvuda te stisnu tmina huda,
Sidu vuci s planine bez broja:
Plam bludeći za zvijezdu si uzô -
I za njom si u propast se spuzô.

I kô slijepac pjeva lijepost svijeta,
A očim je svojim ne uživa,
Zvuk ti gusle po zborim oblijeta
Hvalom slave, što t' već nije živa.
Jer sad što je? - Grabež i osveta,
Vazda plaha, kad neizdajna biva!
Tu su stali svi uspjesi tvoji -
A je l' miso, da ti se pristoji?

Kad sinova obličene gnjile
Po sem krugu razredi se sreća,
Pokli su se grane raspružile
Dragom gizdom neumrlog cvijeća,
Kud god su se najbolje razvile,
Komu ljepša, ili komu veća
Bi podata - danu gledaj svuda! -
Nego tebi, Sine od požuda?

Da l' zlokobna tebe hlepnja globi!
Razgledajuć sred zemaljskog raja,
Da nije stabla, što ti lijepost dobi,
Il' t' usliči, od sveg krasnog gaja,
Tvoja grana sestru granu zlobi,
- Jadnog posla! Neizrečnog vâja! -

Da bi tkogod uzor njen pogledô,
Sebe ljepšu u svijem povijedô.

Al' razumjej da nije nikad grana
Što cijel stabar prema gaju svemu;
I razumjej da nije grđeg dana
Neg' kad grabiš korijenu tvojemu.
Plaho raste grana raspuštana -
Može l' vihrim odoljet u temu?
Kad odoli grana koja prši,
Svom tegotom sama sebe krši.

Navidom si protiv samom sebi
Sad raskršen, razdrpljen, razglobljen?,
Živ se cijeniš, jer gdje nitko ne bi,
Ti se ubije - po tebi predobljen.
Tvoja tebe samovlasnost prebi,
Hrabročću si tvojome ugrobljen;
Što nije nitko, osvem Bog jedini,
Mogô učinit - ti sam sebi učini.

Živ se cijeniš - to prokletstvo, to je
Nedohitnost davne ti slijeposti!
Što smrt zgrabi, što grobovi osvoje,
Gdje ti smetnu ogoljene kosti,
Ti još držiš da za svakog stoje
Veličanstvom poznane krijeposti,
Što ti negda poda ime slavno -
Živ se cijeniš, kad si mrtav davno!

Jer ni cvijetak koj ti gdje god cvata,
Jer ni liski što se još zelene,
Jer ni piljug što ti gdje god vlata,
Ni hrek sami koj ti kad god zene,
Ni taj prostor, na kom nerazbrata
Množ rasapa tvojeg bića vene -
To sve biljeg tvog života nije:
To je biljeg života od prije!

Jesi l' vidio po slučaju zmiju,
Da je tkogod na krome isiječe? -
Usječki se tamo-amo vijuju,
Svaki hrlo raznim putem teče.
Je l' to život? - Živjeti dospiju,
Kad s' odijele, i bez da se priječe,

A bezumno micanje je znamen,
Da s' ugasi sveoživljiv plamen.

Tak' u tebi ta pršeća snaga,
Kojom slijediš neki cilj isprazni -
I to većma, kad s' uzmamom slaga,
Koju sada hvali svijet opazni.
Nu razgledaj, komu ti pomaga
Omor bića, što se svuda razvi;
Što ti osta? - Tvoje grane gnjiju,
Tuđin stabar tvoju krijepost piju.

Kušaš žalost kletoga začetka,
Kad odsvuda množi ti se breme,
Kad odsvuda uzvire ti prijetka,
A ti zaman dugo trpiš vrijeme.
Ti si s mislim sveder iz početka
U zgodama ovoj sličnijeme -
Čemu dakle ona svjetlost mala,
Kad ti nikad nije pomagala?

Pokli jad te još preveo nije,
Da se bojiš išta izokola;
Pokli duša nehajno ti plije,
Kud let snosi vremena ohola;
Pokli samo izvršit umije
Djela, što joj uzrokuju bola;
Pokli trpjet suprotivnost neće
Vrutak znanja i junačke sreće:

Ne trijeba li da ti tkogod dvigne
Vid škodeći malahnijeh stvari,
Koj te svraća kud god volja prigne,
Bez koristi, bez rada, bez hari?
A ti psuješ - kô da štogod stigne,
Ljudska pomnija kad brižljivo mari,
Zrnice praha, ili kapcu vode,
Gdje stvorena sva jednako shode!

Kako s' uhvô, kako s' uhvat smio,
Da ti lišće, cvijeće i zagranici,
Kada bi ih srećom sakupio
Po sveg svijeta razmetnutih klanci',
Stabar bi ti povratili cio,
Kog t' ulomu žalostivi danci?

Vječnost stvora time se ne sklapa -
Tim se sklapa vječnost od rasapa!

Zar ti hlepiš da ti sveđ ustoji
Listak liskom, a i cvijetak cvijetkom,
Kô ih tvoja bijedna pomnja goji,
Neumorna, ludijem dosijetkom?
Zima dođe i mraz ih osvoji,
Vjetar dune, sprša ih dospijetkom;
Da ne ni to - dok ti njedra resu,
List i cvijetak nikad stablo nijesu.

Al' to djelo, koje slabost ljudi,
Kako slutiš i kako ć' uzrasti,
Zaman davno preporodit žudi,
Kad se priječe sve navidne vlasti;
Kamo lepir samo da ne bludi
Sjemo-tamo, po svakakoj slasti,
Vidio bi dično put nebesa,
Gdje se diže gizdom svog uresa.

Moć zabita, ili prezirana,
Nu po nijednoj nepobjedna moći,
Tu te vodi od mnogijeh dana,
Gdje sâm nigda ne bih htio doći;
Nu ohotnost tvoja pedepsana
Proći mora po pakosnoj noći,
Nek' oćutiš usred duše cijelo,
Na što te je tuđinstvo prevelo.

Naprijed, naprijed! Ni hipa ni časa
Otkupljenja nije odvjetno znati.
Tmina svijesti s ugašenjem glasa
Putom gorkim treba da te prati;
Mrskih ćutnja, groznijeh užasa
Mjenjivanjam moć ćeš gonetati,
Da nije jošter let vremena pristô,
Pokli tvoje trpljenje nije isto.

Sve do jedne najnježnije strasti,
Na koje si budućnost naslanjô,
Na koje si sa svom tvojom vlasti
Sva stvorenja nepokretno stanjô,
Na čast koje ljudskih potolasti
Uspjehe si ljubljivo poklanjô,

Izginut će - a ti neć', čim mru ti,
Znam da rečeš što ti duša ćuti.

Duh sred muka kad ostavlja tijelo,
Manja bolest nego bolest tvoja!
Bar tu brzo jadanje dospjelo -
Ti ćeš živjet u smrtim bez broja;
Nit' zore ti ikad doba bijelo
Neće zraknut za tvojeg pokoja,
Dok na svrhu ne uspozna duša,
Da što mori, nije samo tmuša.

Naprijed, naprijed! - U tvojoj pameti
Hmili sjeme nehajne ti misli:
Ona nekad trude ti posveti,
Dok po zemlji svud su se protisli;
Nu kad srećom vidi ju s' uspeti,
Oholašću duša ti uskisli:
Ti ju satrije - nje te prostost žeže -
A ta misô treba da s' izleže!

Tom ti natru tvog života snova,
Tko ti poda ovaj život prvi;
Tom će drugog podat ti iznova,
Kad utišaš tijek ohole krvi.
Ah radosti! - Svojijeh darova,
- Nu! - nad tobom množ veselo vrvi!
Ah radosti! - Tvoga ponovljenja
Dan je ljepši nego tvog stvorenja!

Jerbo Višnji neko tajno djelo
Sada vrši, što imena nema:
Izginut će što je vijekom gnjelo,
A zenut će što se s mrtvim sprema!
Kad oćutiš da ti nije cijelo
Što si držô u mislim tvojema,
Kad te želja novog dobije sklada,
Kad požudiš kog uz tebe - tada!

No u tmuni koja te opkruži,
Da poznadeš vrijeme i znakove,
Glas ćeš ćuti što se gorko tuži.
Glas što cvijeli i na pomoć zove.
Ohrabri se, k nebu ruke pruži -
Dugi jadi do svrhe doplove!

Spasa čekaj što ti s' uputio -
Il' ti Kromvel, il' Vašinton bio!

Glas iz pustinje, Zadar 1861.

JELENPOLJE

Blago tebi polje, Jelenpolje!
Kô murava zelena ti trava,
Gusto klasje vjetricom se vije
Kô valovi na Jadranskom moru,
A trsje ti vinove lozice
U razbludi penje se i skače,
Da prekrije stabla i busove
Divnim plaštom lišća i grozdova.
Naokolo brijeg te opasuje,
Da te brani od sjevera ljuta
I vlažnoga juga lozolomna;
A po brijezim jele i jaseni
Vitkim kitam po nebesim pliju,
Grane širu i granam se stiču,
Da te grle svukud izokola,
Kô drag kamen u prstenu zlatu.
Blagi vjetri šušte im kroz grane,
Kano uzdah na ljuvenih usti;
A pod hvojkam ptičice malene
Ozivilju se živahnim žuborom
Na šuštenje blaga povjetarca;
A obojim gora odgovara
Otajnijem žamorom samoće.
I sred polja ono vrelo malo,
Što se gubi ispod klisurina,
Milo žurka po sićahnu pijesku,
Kô da ima gozbu pričekati
Krasnih djeva, silenih junaka,
Da se glasa milog naslušaju,
Što odiše gizdava priroda
Po širokom polju Jelenpolju;
Da u prsi zaigra im srce,
Pa pohite u kolo ljuveno,
Pa zapoje veselu popijevku,
Kojoj sâm bi slavulj zavidio
U noćnomu premaljetnom gaju.

Grobnik, Rijeka 1863.

RAVNINA JE...

Ravnina je - ni kraja joj nije;
Pustara je, živa duha nema,
Živa duha, ni zelena duba;
Suhi pijesak sve je obasuo.
Klija cvijetak u suhome pijesku,
Taj jedini sred prostora pusta:
Tanki listak stidno razavio,
Stidno stručak zraku povjerio,
Kano čedna preplašena moma,
Što se jedva tuđoj majci kaže.
Oj ti Anko, glavita gospođo,
Štono gojiš cvijeće svakojako,
Danu gledaj i taj cvijetak mali;
Kaži pravo - tako bila zdravo!
Je l' to cvijetak u svom rodu prvi,
Hoće l' drugi za njim izniknuti,
Hoće li se cvijetki uzmnožiti,
Prepokriti tu pustaru gluhu,
Uresit ju cvijećem i zeleni?
Il' je cvijetak u svom rodu kutnji,
Te mi čami na pustari gluhoj,
Te mi plače svoju braću milu,
Što su pred njim davno izginuli,
A sjemena nijesu ostavili,
Već on jadan grobove im resi,
Resi jadan, a za malo časa,
Dok zažari sunce žarkovito,
Te ogori malom cvijetku liske,
Te mu korijen sve do mrtva sprži,
Te zavijeke utrne mu ime? - -
Duhnu vihar kruti iznenada,
Duhnu vihar na debelo more,
Udarilo more na valove,
A oblaci nebom utamnjeni;
Kroz oblake modra munja sijeva,
Pod gromovim bregovi se krše,
A od gore lišće odljetalo,
A po zemlji trava polegnula.
Al' tu jedri po debelom moru,
Al' tu jedri jedna lađa mala:
Valovi ju do nebesa dižu,
Vihori ju do ponora guše,
Nema sunca, putničkog vodnika,
Nema zvijezde, putničke uprave,
Sve je nebo mrakom obuzeto,

Sve je more strahom i pogibljom.
Kud će lađa da se vrne sada,
Kud će lađa jadna i žalosna?
Oj ti Jurju, slavna diko naša,
Štono bdiješ pute svakojake,
Danu gledaj i tu lađu malu,
Kaži pravo - tako bio zdravo!
Je l' to lađa za smrt urišena,
Štono plovi po burnome moru,
A sad jedri da bi dojedrila,
Te pri stijeni kosti ostavila?
Il' je lađa da se na put sprema,
Da iznađe novih utočišta,
Da bi ime svoje proslavila,
Da bi braći lice osvjetljala,
Da bi sreću svemu svijetu svela? - -
Cvijet na pijesku, na rontalim lađa
Sada nam je mila domovina.
A kod cvijetka gusjena s' izleže,
Te dogmiže do nižega lišća;
Tu se vije, a listom se krije,
Ne bi l' mjehur-gnijezdo dozavila,
Pa izašla suncem i proljećem
Zlatokrila leptir razbludica,
Te sred pupka jajca proiznijela,
Da joj pupak gusjene odgoji.
A da ti je tanko razgledati!
Što opahne zvijerče otrovano,
Što opahne i štogod zadahne,
Sve se spari kô na vreloj vodi,
Sve se grči i sve rijezom žuti -
Jaoh, gnijezdo da bi dozavila! -
A kad lađe stanu iznenada,
Stanu hridi sred sinjega mora,
Vihar tišće, a valovi vuku,
Te na hridi nanose nam lađu.
A da vidiš i gore nevolje!
U lađi nam izdaja se krije,
Il' izdaja, ili pamet slaba,
Te nam želi razrušiti lađu,
Te nam želi sagraditi bolju,
Te potajno kormilom okreće,
Sve potajno, da to ne zna nitko,
Jeda bi ju voda nanijela,
Gdje je more uzavrelo jače,
Da bi jadna dovršila tijekom.

Ne daj, Anko, cvijetak da uvehne!
Ne daj, Jurju, da se skrši lađa! -
Pokli vam je i od Boga dano,
Da bdijete pomno uz stražane,
Ako uz to pogledate blago
I na pjesan, što joj jade pjeva,
Što joj pjeva jade i žalosti,
Sve će mi se usladiti želje:
Jeda zatim bjelje sunce sine
Jeda tkogod slađe i mudrije
Prepjeva nam novu radost našu,
Kojoj vi bi začetak nam bili.

Grobnik, Rijeka 1863.

Ivan August Kaznačić

(Dubrovnik, 26. 4. 1817 - Dubrovnik, 19. 2. 1883)

Filozofiju je studirao u Zadru, a medicinu u Beču i Padovi. Službovao je kao liječnik i upravitelj dubrovačke bolnice.

Priredio je pjesničku antologiju *Vienac gorskog i pitomog cvieća* (1872). Surađivao je s brojnim časopisima, te je urednik *Zore Dalmatinske* i pokretač lista *L'avennire*. Napisao je nekoliko refleksivnih pjesama. Značajan je njegov publicistički rad, odnosno Kaznačićevi članci i ogledi posvećeni usmenoj, dubrovačkoj i preporodnoj kulturnoj tradiciji.

PRIJATELJU MOJEGA DJETINJSTVA

Mili brate, mnogo prođe doba
Otkad udes nas mlade razdvoji...
Sretan život sanjali smo oba,
Mlada duša sanima se goji!

Kakvi prođu, pitaš, danci moji?
Čemerom ih otrova mi zloba,
Rijetko mirni dođu katkad koji,
Sitni cvijetki oko pusta groba!

Ali šta će usred mrkle noći
Gdjegdje zvijezda slabahne kreposti,
Kad ne može putniku pomoći?

Kaplja rose uvehnutoj dosti
Je li travi? Il će iskra moći
Umrznute razgrijati kosti?

Neke pjesme, Split 1866.

MJESTO PRVIJEH USPOMENA

I

Grob

Ovdje mojoj još nezdreloj misli
Prvom krati svoju ljepost silnu
Radostivo jestestvo objavi;
Ovdje moje još pravedno srce
Prve dignu k ljubavi uzdahe,
I samoću svu oćuti svoju!

Ovdje često kadar prvi zraci
Sjajna sunca preko gorah sjeknu
I sva narav obrati se njima
Zahvaljujuć na kreposti novoj,
Pružih i ja moje željne oći
Put istoka, u lijeposti sunca
Ja upoznah tvoju lijepost Bože!

Kolik kratih kad poldnevno sunce
Žarkim zracim sve stvoreno sprži,
Sam se nađoh na goloj klisuri,
Željan hlada i studena vira,
Za pokrijepit umorno tijelo,
Al ljubavi mnogo veće željan
Za pokrijepit umorenu dušu!

A sumrakom kad zapadno sunce
Brda slabom svjetlosti pozlati,
I seljanka pospješi se domu,
Radostivu pjevajući pjesmu
Dragu svome koji je željno čeka,
Ja zagrljih tada drage moje
Staru majku i sestricu milu,
I u krilu njihove ljubavi
Slast oćutih zemaljskoga raja!...

A sadera što mi jadnu ostaje
U prvijeh uspomena mjestu?...
Križ zaduben u zemljici crnoj
A pod križom jedna šaka praha!

II

Ruža

Ali ufanje u prsih mi kliče
One iz zemlje meni ruža niče,
Okol križa svoje stablo vije
Zelenilom crnu zemlju krije;
Nu je sunce teškom sušom mori,
Vihar silni hoće da je obori,
Crv otrovni zubima je dere,
Plesom stado neprestano 'e tere,
Sunce, vjetri, crve otrovni, stado,
Zaš' dignut mi to jedino rado?
Zašto uništiti to jedino cvijeće,
Kog mi nosi milo premaljeće?
Kad s' opeta meni križ otkrije
Križ žalosti kako i od prije;
Hoće l' sunce zato sjajnije biti,
Hoće l' vjetar tim se uzmožiti,
Hoće l' crvić zmajom tim narasti,
Hoće l' stado sito se napasti?...
Ostavite moju ružu meni,
Ostavte mi taj cvijetak ljuveni,
Nek za mene svoje lišće pruža,
Križ žalosti nek mi grli ruža!

Zora dalmatinska, 1854.

Antun Ročić

(Dubrovnik, 15. 2. 1818 - Padova?, 1862?)

Teologiju je završio u Zadru, da bi se 1840. godine zareadio. Bio je svećenik dubrovačke dijeceze, a nakon što je doktorirao teologiju i profesor filozofskog zavoda u Dubrovniku, bolnički kapelan u Padovi i dr.

U književnosti se javlja 1839. godine (*Danica*), svojim odgovorom na polemični članak Špira Popovića. Nasljeđujući dubrovačku književnu tradiciju i preporodne ideje napisao je nekoliko pjesma, među kojima se ističe *Koleda u Dubrovniku* (*Danica*, 1839).

PRIJATELJU KOLENDA

Ne, Kolenda, brate, nije
Luda ispraznost, nit cjenije.
Kolendo je prvi Omero.
Koji nazbilj ne bi Lero⁴
On slijep s guslim pjesni svoje
Po putima pripijevo je.
Skup od Grka za njim paka,
Ovu počuj jer je jaka,
Svim glasovim pun ljuvezni
Slijedio je zgodne pjesni.

Nu ne bijaše to zaludu
Jer jest plata svakom trudu,
Stog gdje god bi svi pristali,
Njim bi vrata rastvorili,
Na trpezu pak iznijeli
Sve što god bi kušat htjeli:
Služila bi preko obroka
Tikva vina od trijest oka;
Starić kruha, sir nad ina
Ko najveće kolo od mlina;
Četvrt orah, a što 'e veća
Za prismočit luka vreća.
Slijepac bi se ponapio,

⁴ Lero u dubrovačkom načinu govora zovu se dječetina svojevolutna i raspuštena.

Lačan trbuh ter smirio,
Pak bi od guslî stego žicu
Za pripjevat počasnicu
Dajuć kućnom domaćinu
Svake hvale po načinu.

Rijet ćeš: posô nij' sad mali
Naći Omera da te hvali;
Nu ja cijenim još trudnije
Pričekivat kako i prije.
Nu ako želiš hvaljen biti,
Nemoj s nami lakomiti,
Obilnijem neg rukami
Podnesi se grčki s nami;
Naš će posô bit ti hvale
Sklopit nazbilj ne prem male,
Hvale take može biti
Za i Omera zabušiti.

Danica ilirska, 1839.

POST NUBILA PHOEBUS

Slavnog puka slavna grana
Svoga od traga ukinuta,
Stoji neplodna i neznana
U mrtvilu iščeznuta.

Dažd, grad, vihar i treskovi
Od vremena ki navale,
Da se svrha nje gotovi
Gore lomu, kršu i pale.

Reko bi eto ni spomena
Od nje neće već ostati,
Nit će više slavska žena
Slavne sine moć rađati.

Kad na krilijeh orla siva
Snažna ruka k njoj doleti,
Ova mati ljubeživa
Dignut je ište i potprijeti.

Nje se srećam brine i bavi,
Na obranu štit joj daje,
Svim milostima i ljubavi
Tješiti je ne pristaje.

Kako mrtvom po rvanju
Izmorena viš bolnika
Čim mu život proć ufanju
Moć povrati krepka lika.

Oči otvorit... odisati
Piždrit čeljad ka dohodi
Bi rek ište razaznati
U svijetu se kom nahodi.

Dalmacija glavu diže,
Oči otvara, sebe stresa,
Na pamet joj nu ne stiže
Kako ubjegnu kleta udesa.

Orla u čapljah kad ugleda
Zvijezdu sjajat sred sjevera,
Koja s' zracim svojim ureda
S nje pritmasti mrak otjera.

U svjetlosti proročnica
Mir joj vijesti povraćeni,
I moguća da desnica
Pod svojom je drži sjeni,

Po kojoj će slava djeda
U njoj opet oživjeti
I po svijetu se unaprijeda
Slavsko ime opet pjeti.

Na te glase odahniva
I sveđ vedrije nebo pazi
Čim Danica sestre diva
Iza brdah dično uzlazi.

Tuj kad prošti slatkom riječi
Svoje Majke napisano,
Da se je vrijeme tuđa odreći,
I brinut se svoga uzdano;

Vrlo skoknu, ter prihiti
Rodne gusle da začine
Pjesni kojim će pozdraviti
Bijelu Zoru prije neg sine.

Ah hodi, žuđena
Zoro pribila!
Javi već rumena
Tvoja svjetlila!

Hodi da vjetrici
Tiho pršeći,
A medno slavici
Tvoji žuboreći,

Priguste magline
S mene raščinu,
U slavske jedine
Pjesni začinu.

Ah hodi ljubljena!
Ah hodi mila!
Javi mog plemena
Čest, dike, dila;

Nek bude spoznati
Svak na sem sviti,
Da ako dni trajati
Bi mi u zabiti,

Ne, ne zaboravih
Kog sam naroda,
Nit sadar postavih,
Nit svijet izroda'.

Svi su moji sinovi
Krv Slavine
U kim duh djedovi
Još ne pogine.

Ah hodi, žučena
Zoro pribila!
Javi već rumena
Tvoja svjetlila!

Vijencem cvijeća izbranoga
Zora istječe nakićena,
Perivoja sred rodnoga
Umnom rukom sakupljena.

Vječni Bože, segaj vika,
Koji vladaš česti i sreće,
Našeg roda i jezika
Ah povrati slavu veće;
Daj da Zorom dan osvane
Daj da danom Sunce ustane!

Zora dalmatinska, 1844.

Ante Zorčić

(Šibenik, 1822 - Šibenik, 1872)

Najvjerojatnije se školovao u Šibeniku i Zadru. Živio je u Padovi i Veneciji, gdje je promicao preporodne ideje.

Bio je suradnik *Zore dalmatinske*. Svoje pjesme, uglavnom rodoljubne, objavio je 1852. godine u zbirci *Vila dalmatinska aliti Pjesme razlike*. Autor je pripovijesti *Ivan i Marija*, objavljene u *Zori dalmatinskoj* 1844. godine.

POZDRAV DOMOVINI

Dulcis amor patriae.

Da sam malahna lađica
Znâ bi kud bi zajedrio,
Da sam ptica pjevalica,
Znâ bi što bi žuborio:
Jedrio bi preko sinjeg mora
Put istoka gdjeno puca zora.

Zapjevâ bi tankovito
Iza svega grla moga,
Tako da bi stanovito
Svaki čuo glasa ovoga;
Svak bi slušo kako lijepo slavi
Dalmaciju ptica po dubravi.

Lijepa jesi Italijo,
Puna gradov, puna blaga,
Al ti, moja Dalmacijo,
Mom si srcu veće draga:
Ak' i nejmaš takoga podarka
Imaš srce... Kraljevića Marka.

Od istoka do zapada
Svak te ljubi, svak te slavi,
Zašto vavijek tobom vlada

Jakost, vjernost i duh pravi:
Malahna si, Dalmacijo moja,
Al velika jeste slava tvoja.

Obašâ sam mnogo svita,
Vidio sam gradov trista,
Al ne nađo' drugog Splita
Ni ostala draga mista,
Gdjeno srce svakom ljubav daje
Kano ruža kâ miris odaje.

Svakim putom kad uzdahnem
Iz dubine srca moga,
Domorodni, majko, plamen
Pouzimlje sina tvoga:
Tamo ah! tamo mene želja mori
Kano pticu kâ je u zatvori.

Prije neg dojde, bože mili,
Zadnji danak mog življenja,
Momu srcu ti podili
Dovršenje mog željenja:
Da pohodim domovinu svoju
Te zagrlim milu majku moju.

U Padovi na 28. ožujka 1846.

Zora Dalmatinska, 1846.

Ivan Filipović

(Velika Kopanica, 24. 4. 1823 - Zagreb, 28. 10. 1895)

Ivan Filipović istaknuti je slavonski pedagog i književnik, sljedbenik Strossmayera i preporodnih ideja.

Učiteljsku školu završio je u Srijemskoj Mitrovici. Službovao je kao učitelj u Vinkovcima, Novoj Gradiški, Požegi i Zagrebu, te kao nadzornik pučkih škola zagrebačke županije. Osnovao je Savez hrvatskih učiteljskih zadruga, te bio osnivač i prvi predsjednik Hrvatskog pedagoško-književnog zbora.

Uređivao je brojne časopise za djecu, mladež i učitelje (*Bosiljak*, *Napredak*, *Hrvatski sokol* i dr.). Autor je školskih udžbenika, nekoliko dramskih djela, te brojnih prijevoda uglavnom namijenjenih djeci (Hoffmann, Schmid i dr.). Zbog pjesme *Domородna utjeha* (Neven, 1852) proveo je šest mjeseci u zatvoru. Pisao je pripovijetke i pjesme, uglavnom ljubavne i rodoljubne tematike.

DANICI I BRAĆI SLAVENSKOJ

Sred oblaka napunjeni'
Grada i tresa strahovita
Ti ugleda dan rođeni,
Oj danice uzorita!

I pred crnom otom vlasti,
Jur se mnija slabih uda,
Tvojih krepos mora pasti,
Spasa nije ti odnikuda.

Ali vječnog, ruka koga
Cijelu zgradu svijeta upravlja,
Volja sveta, umrloga
Kroz zloću se ne ustavlja.

Kano čedo od milosti,
Kano iskra božanstvena,
Od njegove ti svjetlosti,
Bit ne smija uništena.

Njegova te ruka moćna
S pogibelih svih izbavi,
Rasprši se tmina noćna,
Bolja sreća teb' se objavi.

I tak prem se sred ponorâ
Pogibionih nam ukaza,
Sad ti s' posred rajskih dvora
Slavjanskijeh vije staza.

Premda tmina naokolo
Pri ishodu tvom je bila,
S kruga tvoga sad oholo
Svud je svjetlos prosinila.

Premda su ti pri kolijevci
Trnje i sove put priječile,
Sad te slave mnogi pijevci,
Sad ti s' ruže svud razvile.

I tako ćeš sa pomoću
Višnjeg, ki te vazda štiti,
Proti sebi svaku zloću
Protivnika pobijediti.

I u luku stić ćeš pravu
Dične slave i prosvjete,
Gdje ćeš naći majku Slavu,
Vječne vijence kâ ti plete.

Jer ko čedo od milosti,
I ko iskra božanstvena,
Od njegove ti svjetlosti,
Biti nećeš uništena.

Jednorodna mi pak braćo!
Ostav'mo se tuđinskoga,
Šta b' se koji kamo svraćo,
Kada ima doma svoga.

Bac'mo mržnju, jer smo pali,
Ki to traži, nije brat pravi,
Zašto bi se uvijek klali?
Nije l' bit bolje u ljubavi? -

Pokažimo jednoč svijetu:
Slavjan može složan biti,
I neslogu on zna kletu
Iz svog doma izgoniti.

Te slijedimo u ljubavi
Svi Danicu, da u slozi
S nama ona se proslavi,
A vi pomoć dajte, bozi!

Primimo se već tog dila,
Zaborav'mo jala huda,
Neprijateljska ma još sila
Nam zadala kakva truda.

Zloga pasti mora snaga,
Gdje su složni dušom, tijelom;
Složno, smjelo braćo draga,
Sreća cvate vazda smjelom!!

Danica, 1845.

DOMORODNA UTJEHA

Domoroci! što ste tužni
Što ste duhom svi klonuli.
Što ste mukom umuknuli,
S koje tuge i nevolje? -

Zato - što se nalazimo
Na ogromnih razvalinah
Prošasnijeh od godina,
Krasnijeh sanki, krasnih želja?

A zar moga drukče biti?
Gdje su sancij, gdje su želje
Učinile kom veselje
Pri istine bijelom danu?

Da smo bili pametniji,
Pa k tom da smo manje snili,
Više mudro pak radili,
Sad bi bili cilja bliže.

Nu kad nismo, to ne treba
U zdvojenju sjedit sada,
I gledati gdje nam pada,
I to malo što nam osta.

Kukavica mahom dršće,
A muž hrabar taj se bori,
Dok mu žića baklja gori,
Prot udesu najcrnjemu.

S ničeg hrabar muž ne preda,
Ma sva zloba prot njem stala,
Ma nebesa na njeg pala,
On se s mjesta svog ne miče.

Zato gore, gore s duhom!
Jošte bog naš stari živi,
Još sokola ima sivih,
Jošte pravde i ovkraj ima!

Nije vrijeme sad zdvojenju;
Što nij' bilo, to će biti,
Pravda mora pobijediti,
Ma svi vrazi prot njoj stali,

Taj blaženi dan će doći,
Doć će, braćo, doć će skoro,
Duh vremena ne ide sporo;
Paz'mo da nas ne zateče! -

Zato nij' sad doba tugi,
Nit da vrijeme man se trati,
Svaki nek se posla lati,
Koji općoj svrhi vodi.

Jer jedino tim mrtvilom
Vječni će nas poraz stići,
A trudom se dadu dići
Opet s praha razvaline.

Neven, 1852.

Lavoslav Vukelić

(Gornji Kosinj, 20. 3. 1840 - Sveti Križ Začretje, 26. 3. 1879)

Završio je vojnu školu za upravne časnike u Beču, te službovao kao tajnik podžupanije u Križu. Bio je poliglot.

Pisao je pripovijetke, uglavnom tursko-hajdučke tematike, te poeziju obilježenu pesimizmom, sjetom i vizijama smrti, prema uzorima koje je nalazio u Preradoviću, Vrazu, Trnskom i pjesnicima europskog romantizma, od kojih je neke i prepjevao (Goethe, Puškin, Prešern, Mickiewicz, Heine i dr.). Godine 1882. njegova djela objavljena su u zbirci *Književno cvijeće Lavoslava Vukelića*. Poznat je i u antologijama zastupljen ponajviše pacifističkom pjesmom *Kod Solferina*, koju kao austrijski časnik za života nije mogao objaviti.

KRAJINA NA RASKRŠĆU

Hrvatska Krajino, ponosna majko junaka,
Podrugi vijek si lovorom kitila glavu,
Podrugi vijek si, srdašca radosna, laka
Sokole svoje slala po junačku slavu.
Slala ih tamo Una gdje razdvaja braću,
Nemani turskoj krila da golema skraću;
O prsi njine nebesnu snagu da slomi;
Harajuć da se širom Evrope ne domi;
Puci Evrope, prosti od njezina straha,
Uma da krilom prostru se, slobodna maha,
Umijeće, znanja svakoga do na vrhunce;
Da na slobodi prosvjete pozdrave sunce.
I eno neman hropi u krvi već svojoj -
Ali Evropa majci čim zahvali mojoj? -

I ne bi dosta boja s Osmanlijom jednim. -
Hrvatska Krajina dosta junaka imade!
Bojište gdje je, koje im krvce ne znade,
Pod jugom toplim ili pod sjeverom lednim?
Italski Pad je rujila, germansku Renu,
Kvasila Alpama i Apeninom je stijenu,
Kolika teknu poljanam Ugarske ravne,
S batavskog niza, kolika do Moskve slavne!
I gdje zasinu hrvatskog oružja blijesak

Gdje juriš kinu hrvatski, iz neba trijesak,
Nije li svagdje lovor nam kitio glave? -
Pa kako grije sunce nas tolike slave? - -
Zamače eno barjak u crkvene mire,
Tamjan se vije oba nj, ne dim iz topova,
Zamuče zavijek za nj mi davorija boja,
Pokore samo danas ga optiču slova.
Hrabri junaci oružja polažu svoja,
Zanijemi starim pukovim imena dika;
A vijek im novi - maglasta, nejasna slika. -

Ali je red nam raspasat oružje bojno,
Red nam je rane podruga vijeka zavijaj,
Maslinu mjesto lovora kite savijaj,
Jednom dogradit na svom si ognjištu stojno!
Sad je Evropi dugu se davnom odužit,
Sad nam se ploda krvi i znoja naužit:
Umijeću, znanju koji smo zaklonom bili,
Njihov nas sada sijevak će ogrijat mili.
Hrvatska Krajino, do sada majko junaka!
Do sada lovor vila, a čemer si pila,
Lovor pokloni srdašca radosna, laka,
Blagoslov mira majko sad prihvati mila!
Kako te bojna pratila krvava slava,
Tako se slavom mira, o majko, ponesi,
Nek ti se ime listu i na drugom krijesi,
Kojemu povijest kud ljepše nakite dava.

A vi, što momu narodu danas ste prvi,
Znademo, teško je krotiti ljutoga lava;
Al vam je izbor. ili neumrla slava, -
Ili prokletstvo stoljeći prolite krvi! -

JA TE LJUBIM!

Ja te ljubim, moj uzore,
Što se ikad ljubiti more!
Noćnik putnik na bespuću
Kako žudi sijevak zore;
Kako jelen na potisci
Osoje si želi gore;
U tamnici u okovih
Ko slobodu rob nebore;
Kao bršljan zelen vazda
Tankovite ljubi bore;
I uz vječni šapat, zamor
Kako brijeg si ljubi more;
Tako ljubim, tako žudim
U moje te uvest dvore!

DRAGIN DOBOLJAJ

Romanca

Umro joj dragi, zadô ranu duši.
Pita ju mati: "Što je tebi čedo?
Suzno ti oko ne će da se suši,
Drago ti lišće sve više je blijedo!"
"Majčice, majko, što mi srce muti,
Ne će da jenja taj bolinak ljuti."

Raskrili noćca blaga svijetu krila,
Djeva se njojzi u sjenici tuži;
Gdje no je dragog stoput zagrlila,
Plaćuć se s njome samo slavulj družī:
I blagom noću srdce joj se muti,
Ne će da jenja taj bolinak ljuti.

Koprenu spušta, u hram božji grede,
Materi božjoj pred obličje klekne,
Molitvu vruću šapću usne blijede,
Vrela joj suza bijelim licem tekne:
Moli se tiho, bog će dragi čuti,
Ne bi li jenjo taj bolinak ljuti!

Sunašce zađe, divna noć se krijesi,
Samcat u mraku jošte slavulj cvijeli:
Ljuba je vjerna s dragim na nebesih,
Dušica uza nj draga se veseli!
Našalje Višnji smrt i više puti,
Samo da jenja koj bolinak ljuti!

GROB LJUBAVI

Preminula mi ljubav
A srce premrzlo.
Sahraniti ću ljubav
Na hladno srca dno.

A na grob srca napis
Moj usjeko je jad.
Oj sjeko gvožđem krutim,
Pa ognjem žego tad.

A jedna riječ je samo -
Nje ime - napis taj;
Al' u toj jednoj riječi
Vas pako, cijeli raj.

Te kada spomen dirne
U ljubve groba mir,
Ko l' slasno, ko li strasno
Tad suzâ povre vir!

Oj kako uz taj kratki
Minuvšeg oživljaj
I srcem pakô bjesni,
I u njem sijeve raj.

LULI

Bilo dana, ne imah duhana,
Pa ne bilo sa mnom ni divana,
Svijet mi bio mrk, mrk,
Život bio grk, grk.

Lula plani, duhan me zada'ni
Meni svani, i sunce mi grani,
Pa na svijetu last, last,
Pa živjeti slast, slast!

Da ne bude dana bez duhana,
Ova j' pjesma luli zavećana;
Bez nje život mrk, grk
A' uza nju last, slast.

CRNOOKOJ

Oj znadem crna oka dva,
I divan znadem stas,
I kad ih motrim, duša sva
U jasan cikne jâs:

Na krilih pjesme, dušo, daj
Da lijećem na tu grud;
Na raskoš ustih daj mi, daj
Ugasit plamni žud.

Za slasti čas na krilu tvom
Na prijegor mlad mi vijek:
Daj slasti čas, pa šini grom,
Pa sažgi plam me prijek!

ŠTO JE ISTINA

Zaludu pitaš što je istina?
Iskazat ti je neće ljudski glasi,
Dok strast il strava srca žar ti gasi,
I duha letu dok uspreže mah.

Zaludu pitaš što je istina?
Dok tebi samu teku tvoji časi,
Dok želiš samo tvoj da čim se spasi,
A bezbroj drugih krši bure strah.

Sokoli srce, nadvladaj se sam,
Prioni dušom cio svijet uz cijeli,
Pak istine ti zorica zabijeli!

Kad čovještva ti ljubve plane plam,
Dubine srca tvoga će rasinut,
A sa dna srca istina se vinut.

KOD SOLFERINA

Dovojevah! - suđene mi evo! -
Tuđu zemlju mlada krvca kvasi,
Mladu vijeku luč se evo gasi;
Zbogom, dome! Zbogom, rode moj!
Rana žari, čekićâ i reže -
Bih li plako, Bože, bih li pjevo?
Čujem evo, evo zadnji čas:
Mučeniku bliži mi se spas!
Vruć je danak, ljut je bio boj,
Mnogi bratac, mnogi dušman leže,
Brat i dušman, jedan kraj drugoga;
Prehujala, pregrmila bura,
Dovriskao "en avant!" i "hura!"
Jednim, drugim sad već sudi Bog.
Rana žari, čekićâ i reže -
Aj! Gle onog što me oborio!
Pavši sam ga s zemljom sastavio,
Te preživjeh ubojicu svog.
Mili Bože, što bijasmo krivi
Jedan drugom, da ko lavi ljuti
Srnu smo se s glasa ukinuti!?
Na Krajini moja zipka stala,
Franceska je njemu život dala,
A Talija obadvama - grob.
Možda tamo na obali Seine
I za njime mlado srce vene,
Možda strepeć zlu mu sluti kob.
Oj, a moja ostarjela mati
Moli Boga da joj sinka vrati;
A mi evo mrtve braće zglob. -
Što nas ponije sa milog ognjišta?
Što nas skobi sred krvna bojišta?
Koji rodu s naše smrti prid?
Bože, Bože, ako jesi, gdje si?
U to zvijezda na nebu zakrijesi,
Mučenika prenije smrti brid.

Franjo Marković

(Križevci, 26. 7. 1845 - Zagreb, 15. 9. 1914)

Jedan od prvih hrvatskih filozofa, Franjo Marković je ostavio i značajan romantičarski književni opus.

Klasične jezike, slavistiku i filozofiju studirao je u Beču, gdje je 1872. godine i doktorirao. Utemeljitelj je proučavanja hrvatske filozofske baštine, a od 1874. godine profesor je filozofije Filozofskog (Mudroslovnog) fakulteta u Zagrebu, a zatim i rektor Sveučilišta u Zagrebu. Kao svestran znanstvenik bavio se poviješću filozofije, estetikom, logikom, psihologijom i pedagogijom. Godinu dana (1872-1873) bio je glavni urednik *Vienca*, a od 1876. godine Marković je akademik. Najznačajnije filozofsko djelo mu je *Razvoj i sustav obćenite estetike*, koje je ostavilo snažan utjecaj na dalji razvoj hrvatske filozofije zbog uvođenja novih filozofskih termina.

U književnosti najvažniji uzor mu je poljski romantičar Adam Mickiewicz. Autor je cijelih idilično-romantičnih epova (*Dom i svijet, Kohan i Vlasta*), te dramskih djela tematski vezanih za hrvatsku prošlost (*Karlo Drački* i dr.). Markovićev pjesnički opus, koji čine uglavnom mladenačke pjesme rodoljubnog ugođaja, te balade i romance kojima nasljeđuje poetiku romantičara, okupljen je u zbirci *Iz mladih dana* (1883).

ŠAŠ-POLJE

Rane zvijezde titraju, slavić biljiše milo,
Hram daleki poziva zvonom u svoje krilo,
A dolinom k zornici otac sa sinom spješi,
Sin se u mrak ozire, sve mu se vlas kostriješi.
"Oče, pust se ono šaš čudno njiše i šušti." -
Gledaj radije zvjezdan sjaj, šaša mi, sinko, pušti. -
"Gledam, gledam, ali čuj - muklo iz šaša vapi." -
Slušaj mi slavujev poj, šaš te neka ne trapi. -
"Ali čujder, oče moj, kosa iznutra breči." -
Slušaj daleki zvona zvuk, taj ti je sveder preči.
Žurno! što te tako strah, te ćeš mi postajati?
Zar potežeš u taj šaš? Smrtni te pomam shvati!
Stani! Tko u nj zagazi, taj se ne vraća više,
Čim ga dusi Šaš-polja grozom obuhvatiše.
Kazat ću ti što je taj šaš, što se tu davno zgodi;
Iza vijesti o davnom zlu nek ti milije godi
Kako zvijezde titraju, slavić biljiše milo,
Hram daleki poziva zvonom u svoje krilo.

Bio jednom starac knez, pak je pošo na vojnu;
Nitko već ga ne vidje, ni raku mu pokojnu:
Valjda u boju izginu bez glasa i bez traga.
Sad s udovom drugi knez: resi ga ljepost, snaga.
S knezom šeće kneginja livadom ispod dvora,
Sveđ se kloni svjetine i njena rogobora;
Samotnom se livadom jesenske magle veru,
Tu zagluhne ljudski glas, mutne bujice deru.
Al ju pita mladi knez: "Što me sveđ tuda vodiš,
Tu sred magla jesenskih ko magla kriomce hodiš?"
"Idem, dragi, da vidim gdje one magle gredu,
Gdjeno drmi bujica, je l' sve u miru i redu."
I kneginja postane: "Što tu iz zemlje niče?
Kakovi to biljezi? Na mačeve priliče!"
"To je šaš, o kneginjo! Ne boj se, budi tvrđa;
Mač iz groba ne niče, jur ga izjela hrđa.
Al da mi se umiriš, ja ću pokosit draču:
Neće biti spomena ni trupu niti maču."
I u doba ponoćno, kad svi dvorani spali,
Ide knez na livadu, te kosom šaš povali.
"Sad se smiri! Svakoga ja ću pokosit tako,
Komu bi se na tebe sumnjiv podsmijeh izmako."
Tako tješi kneginju vojno joj mladi, lijepi;
Al i njega hvata strah, i njemu duša strepi.
Opet šeće kneginja, vidjet je l' se što pozna;
Opet, gleđi, niknula mača prilika grozna.
"Šaš je to, o kneginjo, nije mačeva slika;
Ali da se umiriš, pozvat ću duhovnika,
Nek to mjesto zlokobno vodom svećenom škropi:
Uginut će klicom šaš, - a grob se ne rasklopi."
Pak u doba ponoćno, kad svi dvorani spali,
Pop i knez i kneginja na kobno mjesto pali.
Šaš je opet pokošen, više se dignut neće:
Svetom ga vodom škropi pop, i na nj molitve meće.
Kad na mjesto zlokobno prva kap sveta pala,
Ispod šaša voda je krvava prštat stala,
I sve jačim pramenom mutne vale izmeće,
I nabuja jezero, sve to veće i veće.
Pop i knez i kneginja ne vratili se više,
Al se ondje pusti šaš čudno šušteći njiše,
Iz njega muklo vapi vaj, i kosa oštro breći,
Sada poznaš Šaš-polje; pusti ga, neka ječi. -
Pritišće se k ocu sin, pak žurno naprijed hodi,
Užas ga je minuo, - sad mu još ljepše godi
Kako zora svanjiva, slavić biljiše milo,
Hram već zbliza poziva zvonom u svoje krilo.

ZVONO IZ DUBINE

Sve u gori i u polju šuši:
Nedjelja, tih je danak boži;
Ali sklad je tajan čuti,
Ko da se zemlja s nebom složi.

Niz goru mi četa stupa,
Junak ju ranjen tiho prosi:
"Ne puštaj mi ovdje trupa,
Na jug me dragi, družbo, nosi!

Gdje se Oštrac k maglam diže,
Gdjeno rog tuče, frula sviri,
Jagoda se o vlat niže:
Nek mi se ondje duša smiri.

Ondje gorske sred tišine
Jezerce ima bistro, mirno,
Uvijek jasne površine;
Dno mu je uvijek nedozirno.

Ko pastirče tu plandovah,
Jezercu na dno gledah, gledah,
Iz djetinjskih dok me snova
Večernja zvijezda trgla blijeda.

Al kad gora, polje šuti,
Nedjelja kad je, danak boži:
Iz jezera sklad je čuti,
Ko kad se zvon sa zvonom složi.

I ja slušah, dugo slušah,
Nikad ne doznah što to zvoni.
Al mi kaza dobra duša -
Skrij mi se, suzo, skrij, ne roni!

Kazala mi kći zvonara;
Crven joj đerdan oko vrata,
Pâs joj kao duga šara,
Oči joj modre, kosa zlata.

Kazala mi stidnim žarom:
"Crkvica ti je na dnu ono,
Dvoje dragih pred oltarom, -
Vjenčano to im zvoni zvono."

Nosite me, braćo, tamo
K jezercu tihom sred planine,
Da još jednom čujem samo,
Kakvo to zvono iz dubine."

I dan sedmi četa stiže,
Gđjeno sred gore vali struje.
Primakoše druga bliže,
Da još jednom zvono čuje.

Još mu jednom oko sine,
Pa se lagahno, mirno sklopi.
Je li što čuo iz dubine?
Ili mu se na dnu sve utopi?

Ili je drugog čuo zvona,
Gdje djeva Zdravu Mariju zvoni?
Mora da je teško bona:
Tuži, a suze da ne roni!

Crven joj đerdan oko vrata,
Pâs joj kano duga šara,
Oči modre, kosa zlata, -
Na grudi glavu već obara,

Već ledene ruke trnu;
Ali još zvono njeno zveči.
Nešto bijela do nje prhnu -
Kasno li sada zvono ječi!

Sve u gori, polju šuti:
Nedjelja, tih je večer boži;
Ali sklad je divan čuti,
Kada se duša s dušom složi!

TRI VIJENCA

Dva su druga mila
Iz boja jezdila.
Taj iz grla pjeva,
Taj suze prolijeva.
"Nije l' ti dosta dike
Vijenac lovorike?"

Al uzdahnuv veli
Junak neveseli:
"Kad me vijenca sjeti,
Tri su na pameti
Vijenca uvijek meni, -
Ti treći, ne veni!

Curica je bila,
Uz grmlje hodila,
Krijesnice je brala,
U kosu metala,
Ko da vijenac plete, -
Al one odlete.

Djevojka je bila,
I cvijeće gojila,
Od njeg vijenac vije,
Njim glavicu krije;
Ali cvijeće sa'ne,
Vijenac se raspane.

Zaručnica bila,...
Nauvijek usnila.
Dragi joj o glavi
Vjenčan vijenac savi;
Taj se ne raspane:
Suza ne presane!"

Franjo Ciraki

(Požega, 10. 11. 1847 - Požega, 13. 2. 1912)

Studirao je pravo u Zagrebu. Bio je gradonačelnik Požege, zastupnik u Saboru i dr. U formi elegijskog distiha napisao je *Florentinske elegije* (Vienac, 1872), koje se smatraju vrhuncem njegovog pjesničkog stvaralaštva. Autor je spjeva *Jankovo ljetovanje* (1905), te libreta *Otmica Šijakinje*. Pisao je članke, te kraća prozna djela uglavnom ljubavne tematike.

DOLAZAK HRVATA NA OBALU SINJEGA MORJA

Uz sliku svoga prijatelja F.Q.

Pod prastaru lipu, sveto drvo Slavenâ,
Sjeo sâm pjesnik;
Na jutarnjem nebu titra još srebreni mjesec
S Danicom sejom,
A uz mene gusle javorove u travi
I lučac od strune hrvatskog pijevca,
Oružje dično.

Zapjevat ću pjesmu iz prošlosti naroda svoga:
Mjesec već mrkne. Danica blijedi.
Skoro će jasno granuti sunce.
Trebâ da pjesmom pozdravim mu lice.
Žarko, plameno lice,
Štono grije i sije na moju Hrvatsku
I sinje hrvatsko more!
Zarudila zora i pozlatila vrhove Tâtra:
Listom se podigo sileni narod,
Petero braće i dvije seje kneževske krvi
Vode ga k jugu.

Kao što silna sjeverna bura
Lomi i krši sve što sretne na putu,

Ne prašta ni starom dubu u gori,
Ni tankoj jeli, ni trstiki vitoj:
Tako Hrvati
Silenim kopljem, viteškim mačem,
Desnicom rukom i krvlju vrućom
Shrvali silu gizdavog Obra,
Pa u novoj zasjeli zemlji
Pobjedom dični!

Uz Savu i Dravu razapeli šatore bijele:
Sunce ih blažije grije, zemlja plodove plodi
A oni se novom raduju domu,
Te vjeru tvrdu daju si knezu
Da će ga vijekom braniti vjerno
Dok im u žilah hrvatske krvi
Kapljica kipi.
A otud dalje k sinjemu moru
Digle se hrabre hrvatske čete
Pa po krajih dosad neviđenih
Širi se vojska.

Oj sinje ti more, Jadransko more,
Hrvatsko blago,
Lijepo li ti vali skakuću, šume i pjene
O krš se lomeć obale strme!
Vrlet uz vrlet pod oblake strši
I diže k nebu kamenu glavu,
Na kojoj sitna mahovina porasla -
A pjenjavo more liže podnožje tvrdo,
Runi zrnce po zrnce,
Valovi mu šume strahovitim šumom
Ko kad u boju zaori silno
Pjesma hrvatska.
A kada okom u daljinu svrneš,
Bijele se u suncu ostrva stijene
Iz kamena živa,
Silne i tvrde, kao što je silno
Srce hrvatsko.

Dotud su dospjele čete hrvatske,
Pa čudom motre gizdavo more,
Njihovo more;
Knezovi na strmom obronku stali,
A uz njih dvije milene seje,
Vuga i Tuga, proročica sveta,
Koja očajnim okom motri na more

A cijela joj budućnost naroda njena
Lebdi pred dušom.

U sivih maglenih slikah gleda unuke svoje
Kraljeve hrvatske,
Krešimira Petra, Zvonimira sjajnog
U zlatnom kraljevskom ruhu
S krunom i žezlom.
Frankopane gleda i Šubiće slavne,
Bakače dične, Berislavić-junake,
Bane i vojvode silne
I kasnu potomčad svoju,
Koja za zemlju hrvatsku staru
I za sveto djedova pravo
Prolijeva krvcu.

Gleda i teške, krvave boje
Tatare divlje, Turaka okrutne čete,
Grdu sramotu i ropske lance
Tuđeg gospodstva:
Pa joj se sjetno rasplakalo oko,
Oblak joj tmasti visoko ovio čelo,
Al žarko najednoć zasjalo sunce,
Rasteplo sivu nad morem maglu
Pa se u tihoj vodici kupa.

A ona iz mora zahvati vode
Sjajnom u šljemu,
I tom svetom kapljicom morskom
Poškropi zemlju,
Poškropi braću, knezove hrvatske,
Dajuć im more i zemlju rodnu
Da vladaju njome,
Da si ju čuvaju, brane od navale svake,
Sretni da živu vijekom u novom domu
Hrvatski sinci.

U Zagrebu, 20. rujna 1870.

FLORENTINSKE ELEGIJE

I.

Zdravo, ponosni grade na cvjetnoj obali Arna,
Zdravo, palače vi, primite putnika sad.
Davno mi mlađano srce već želilo vidjeti neba
Italskog plavetni svod, davno ga vuklo je tam.
Slađani pusti istinom sada postaju sancij,
Željnim italskim tlom šeće se noga mi već.
Dišem i pojmim si srce blagim, opojnim zrakom,
Što od planine tam piri u Aronovu dol.
Hladim si tihim lahorom burne mlađane grudi,
Kad ih uzruja mil italske djevojke pjev.
Igra se mojom obijesno vjetrić plavetnom kosom,
Kada se penjem u vis k crkvi Minijata na brijeg.
Odonud divna pruža se oku čarobna slika,
Pogleđi samo u dol, vidjet ćeš imati dost.
Gali mi srce, lahori, pusti vjetriću s brijega,
Dođeš li u moj dom, pozdravi braću mi tam.
Reci da mlađan uživam divnog italskog neba
Slađan milotan čar burnu što širi mi grud.

VIII.

Zdravo da si mi, zvijezdo večernja, tihana, zlatna,
Zdravo tvoj milotni žar, plavi što resi mi svod.
Titraš i treptiš na velom nedohitnom svodu nebeskom,
Mamiš u zeleni lug sretni zaljubljeni par.
Ružice rude i drugo šaro mirisno cvijeće
Hlapi milotan dah, začinja večernji zrak.
I mene bajni zavedoše čari tihane noći,
Davno je kućni prag za mnom ostao pust.
Šećem se korakom lakim po divnom Cascinskom busu
Jao, zašto sam sâm, - ljubezan gdje mi je drug?
Eno baš jučer vidjeh djevojku tamo na trgu,
Strancem je nuđala cvijet, njime da okite grud.
Otkad mi oko gledalo mlado ženske ljepote,
Nije ni vidilo još dostojna uzora njoj.
Samo u stoljetnih slikah majstora starih, što rese
Kameni Pittijev dvor, takmicu nađoh joj tek.
Iste su crte, ista milota ljubeznog lica,

Isti je slađani smijeh, božice isti je lik.
Pače i tanana košara puna je bujnoga cvijeta,
Klinčac miriše plav, naranče žuti se plod.
Sretna li čovjeka, koji to bajno ugledje lice,
Sretniji Tacijan bje imajuć takav model!

RJEČNIK

aldovati (mađ.) - žrtvovati

ali - ili

anda - dakle

ar - jer

Bačvani - stanovnici Bačke

batavski - nizozemski (prema keltskom narodu Batavcima koji su nastanjivali prostor današnje Nizozemske)

bjeguć - brz, nepostojan, nestalan

bjegući - onaj koji bježi

blazniti - privlačiti na grijeh;

sablažnjavati

bogica - sirotica

Brgat - brdo kraj Dubrovnika

Cascine - park-šuma blizu Firence

cknjenje - kašnjenje

čehuljica - deminutiv od *čehulja*, čevulja (grožđa)

čteti - čitati (prez. *čtem, čtejemo*)

ćućenstvo - osjećaj

ćućet - ćutjeti

Davor - slavenski bog rata

davorija - junačka, bojovna pjesma

(prema slavenskom bogu rata Davoru)

demeškinja (tur.) - sablja od čelika kakva se isprva kovala u Damasku

doklam - dokle

domorodec - rodoljub

dosijetak - domišljaj, doskočica

dospijetak - svršetak, kraj

dospijevati - stizati na kraj, umirati

dotegnuti - dotaknuti (*dotegle* - dotakle)

dozreti - ugledati

drečno - jako, snažno

drijevo - brod, lađa

drpiti - vući, potezati

đedernost - srčanost

đunđ (mađ.) - ogrlica oko vrata, niska, đerdan

en avant (franc.) - naprijed

gdo - tko

gled - gledanje, pogled

glubok - dubok

gnjila - glina, zemlja; *sinovi obličene*

gnjile - sinovi oblikovane zemlje, tj. ljudi

goj - spokojstvo, mir; uzgajanje, odgoj, uspon; vladanje, ponašanje

har - korist

hasan - koristan

hasniti - koristiti

hol, holi - oholi

hrek - korijen, panj

hrustiti (se) - prijetiti (se)

hutica - kolibica

hvojka - grančica

Ille terrarum mihi praeter omnes

Angulus ridet (lat.) - Onaj mi se kutak svijeta smije mimo sve ostale

indi - dakle

jak, jakno - kao

javkati - jaukati

jur, jurve - već

kajti - jer

kakti - kao, kao što

kalo - kal, blato

kapca - sitna kap, kapljica

kinč (mađ.) - blago, nakit

kinčiti - kititi, resiti, krasiti

kip - slika

koli - ako li, ukoliko

komaj - jedva

koruna - kruna
kroma - komadić
Kromvel - Oliver Cromwell (1599-1658), vođa engleske revolucije i diktator kratkotrajne republikanske Engleske nakon pobjede u građanskom ratu (1653-1658)
Kušević, Jozef - ondašnji prvobilježnik Kraljevine Hrvatske, "veliki domorodec"
kutnji - kućni; kutni

lačan - gladan
libinski - libijski; afrički uopće

ljut - litica, hrid

meč - mač
mekota - livada
meu - među
Miniato - brežuljak blizu Firenze, na kojemu je crkva San Miniato
miri - zidine
mjehur-gnijezdo - čahura (gusjeničja)
moz' - mozak
mudroznanci - učenjaci
murava - vrsta morske trave
mustači - brkovi

nadežda - nada
najmre - naime, to jest
naluknuti se - izviriti
natra - pređa, kudjelja
navida - zavist
navidan - zavidan
navuk - nauk
neharnik - nezahvalnik
nepredan - (čas) u koji nisam predao, tj. bojao se
nerazbrat - nepromišljen
nut - eto

nje - njih; njezin

objeti - obuhvatiti
obličan - oblikovan
odor - trud, muka; plijen, pohara

odvjetan - koji se može ispričati, odgovoran
ohotnost - čežnja, želja, volja, težnja
ol - il, ili
On peut tout, quand on veut. Jacottet. (franc.) - Sve se može kad se hoće.
opazan - oprezan
osvem - osim
otrok - dijete
ožidati - očekivati

pedepsati - kazniti
pelda - primjer
Pemka - Čehinja
piljug - klica, mladica
Pittijev dvor - Palazzo Pitti, čuvena firentinska galerija
piždriti - radoznalo promatrati, fiksirati
pliti (prez. *plijem*) - plivati
podrug - jedan i pol
pogib - pogibelj
pokli - jer; pošto, nakon što
poleg - premda
Post nubila Phoebus (lat.) - poslije kiše sunce
potlam - poslije, kasnije
potolast - sloboda; ugodnost
poznoj - zmaj
prebaviti - pribaviti
prehađati - prelaziti
preštirati - procijeniti
prez - bez
prijetka - prijetnja
pristati - prestati
prošasni - prošli
prošast - prošlost
pršiti - postajati prhak, osipati se, trunuti
puščina - pustinja

ronto, gen. *rontala* - more što ga levanat valja, valovi od levanta; tzv. "mrtvo more, valovi (pojam se koristi na dubrovačkim otocima, etimologija je nejasna)
Rumelija - nekadašnji naziv za Turske pokrajine u Europski; kasnije se odnosi

samo na turski dio Trakije (istočno od rijeke Marice u Bugarskoj)
Rutenka - Rusinka, Ukrajinka (naziv se odnosi osobito na zapadne Ukrajinke, u Karpatima i Bukovini)

senja - sanja
shraniti - sačuvati
sigrati se - igrati se
sklo - staklo
sklon - sklonište, zaklon
skradnji - posljednji, zadnji
slikast - sličnost, slika
snovati - navijati, pripremati pređu (natru) za tkanje
Solferino - selo južno od Lago di Garda u Italiji, gdje su 1859. Francuzi pod vodstvom Napoleona III. i Sardinci pobijedili Austrijsku vojsku; ipak, Austriji je ostala Venecija
spravišće - sabor, mjesto sastanka
srčno - odvažno
stabar - stablo, deblo
stališ - stanje
stanjati (tal. *stagnare*) - zaustaviti
stravljen - začaran, zatravljen
svigdi - uvijek
svojljub - sebeljub, sebičnjak

šikati se - ljuljati se
Štiri - Štajerci

Talija - Italija
toviti - hraniti, gojiti, nastojati oko čega, čuvati
trenuće - mig, trenutak
trijes - munja

uhvanje - nada, ufanje
uhvati se - ufati se, nadati se
urišiti - odrediti, naznačiti

uskisliti - nabujati, narasti
usličiti - dati komu ili čemu lik; nalikovati
uzmama - obmana
uzradati - radovati, poticati na veselje
uzvirati - pojavljivati se

vaj - jad, tuga
Vašinton - George Washington (1732-1799), prvi predsjednik SAD
vendar - ipak
vitija, vitije - pjesma; palma
vmir - neprestano
vnogi - mnogi
vojka - vodilja, voditeljica
vrag - neprijatelj
vre - već
vredno - odmah
vrpa - hrpa, gomila
vse - sve
vsigdi - svagda

zabiti - zaboraviti
zagranak - grančica, ogranak
zahititi - odbaciti
zamnijeti - odjeknuti
zanjoriti - zaroniti
zebran - izabran
zejtin (tur.) - ulje
zenuti - klijati, zelenjeti se
zestati se - sastati se
zmed - između
zopet - opet
zrok - uzrok
zrokuвати - uzrokovati

željar (njem.) - slobodni kmet, slobodnjak

ABECEDNI POPIS PJESAMA

CELOV (A. P. Kazali)	72
CRNOOKOJ (L. Vukelić)	107
DANICI I BRAĆI SLAVENSKOJ (I. Filipović)	96
DAVORIJA (Lj. Vukotinović)	55
DOLAZAK HRVATA NA OBALU SINJEGA MORJA (F. Ciraki)	115
DOMORODNA UTJEHA (I. Filipović)	99
DOMOROTKAM (Lj. Vukotinović)	55
DRAGIN DOBOLJAJ (L. Vukelić)	104
DUH SLAVJANSKI (D. Rakovac)	63
FLORENTINSKE ELEGIJE (F. Ciraki)	118
GDJE JE... (A. P. Kazali)	68
GLAS (A. P. Kazali)	76
GROB LJUBAVI (L. Vukelić)	105
HORVATOV SLOGA I SJEDINJENJE (Lj. Gaj)	38
HRVATSKA DOMOVINA (A. Mihanović)	15
ILIR KOD TUĐINA (S. Marjanović)	18
ILIRIROM (T. Blažek)	27
ILIRSTVO (D. Rakovac)	62
JA TE LJUBIM! (L. Vukelić)	103
JELENPOLJE (A. P. Kazali)	82
KIP DOMOVINE VU POČETKU LETA 1831. (P. Štoos)	22
KOD SOLFERINA (L. Vukelić)	109
KRAJINA NA RASKRŠĆU (L. Vukelić)	101
LULI (L. Vukelić)	106
LJUBAV DOMOVINE (D. Rakovac)	61
MJESTO PRVIJEH USPOMENA (I. A. Kaznačić)	87
MLADOJ PRIJATELJICI II (P. Bunić Luković)	14
MOJA DOMOVINA (J. Tordinac)	67
MOJA ŽELJA (T. Blažek)	29
NA PRVI DAN GODIŠTA (A. Kaznačić)	7
PJESAN DUBROVNIKU (A. Kaznačić)	9
PJESMA HORVATOV (Lj. Vukotinović)	52
PLAČ NAD MRTVIM ILIRSKIM JUNAKOM (S. Marjanović)	20

POSKOČNICA (J. Drašković)	6
POST NUBILA PHOEBUS (A. Ročić)	91
POZDRAV DOMOVINI (A. Zorčić)	94
POZDRAV MORNAREV DUBROVNIKU (A. P. Kazali)	73
POZIV U KOLO ILIRSKO (P. Štoos)	25
PRAVEDNA LJUBAV (P. Bunić Luković)	11
PRIJATELJU KOLENDA (A. Ročić)	89
PRIJATELJU MOJEGA DJETINJSTVA (I. A. Kaznačić)	86
RAVNINA JE... (A. P. Kazali)	83
RAZGOVOR PJESNIKA I VILE SLAVONKINJE (M. Topalović)	46
RAZRJEŠENJE (D. Rakovac)	57
REČ JEZIKA NARODNOGA (J. Kundek)	34
SILA LJUBAVI (D. Rakovac)	58
SLAVONIJA SESTRAM (J. Tordinac)	64
SLOGA OD BOGA (T. Blažek)	31
SLOGA - SNAGA (D. Rakovac)	60
SLJEPARI (T. Blažek)	33
SREĆA PJESNIČKA (J. Tordinac)	66
ŠAŠ-POLJE (F. Marković)	110
ŠTO JE ISTINA (L. Vukelić)	108
ŠTO TU SIJEVAŠ... (A. P. Kazali)	74
TRI VIJENCA (F. Marković)	114
TUŽNA BOSNA (M. Topalović)	44
VLASI MOJE MILE (D. Rakovac)	59
VRIJESAC (A. P. Kazali)	71
ZVONO IZ DUBINE (F. Marković)	112
ŽELJA ZA DOMOVINOM (D. Jarnević)	41